

DK

K O K O Σ K A
K O K O S C H K A

76-4

1976

ΟΣΚΑΡ ΚΟΚΟΣΚΑ
OSKAR KOKOSCHKA

ΕΚΘΕΣΗ

ΕΘΝΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΣΟΥΤΖΟΥ
ΑΘΗΝΑ 1976

ΟΣΚΑΡ ΚΟΚΟΣΚΑ
ΟΣΚΑΡ ΚΟΚΟΣΚΑ

ΕΚΘΕΣΗ

Ἐξώφυλλον: Πήγασος
Cover illustration: Pegasus

Ἐπιμέλεια: Ἐθνικὴ Πινακοθήκη
Ἔκδοσις: Ἐθνικὴ Πινακοθήκη
Μετάφραση: Μαρίνα Τριανταφυλλίδη
Φωτοστοιχειοθεσία-Ἐκτύπωση: Ἀθηναϊκὸ Κέντρο Ἐκδόσεων Α.Ε.

Ἀθήνα, Ἰανουάριος - Μάρτιος 1976

“Οσκαρ Κοκόσκα
Φωτογραφία τῆς Gertrude Fehr, Territet
Oskar Kokoschka
Photo by Gertrude Fehr, Territet

ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΤΕΣ

Ο ΟΣΚΑΡ ΚΟΚΟΣΚΑ

Ἡ εὐγενική πρόταση τοῦ κόμητος R. Bethusy-Huc, στή συλλογή τοῦ ὁποίου ἀνήκει ἡ σειρά τῶν χαρακτηρισκῶν καί σχεδίων τοῦ Αὐστριακοῦ χαρακτῆ-ζωγράφου Ὁσκαρ Κοκόσκα, καί ἡ πρόθυμη βοήθεια τοῦ Dr. C. Kauffmann, Ἐφόρου τῶν χαρακτηρισκῶν θησαυρῶν τοῦ Victoria and Albert Museum στό Λονδίνο, ὅπου ἔχει παραχωρηθῆ ἡ συλλογή, ἐπέτρεψαν στοὺς ἐπιστημονικοὺς καί τεχνικοὺς συνεργάτες τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης καί Μουσείου Ἀλεξάνδρου Σούτζου νά ὀργανώσουν καί νά φιλοξενήσουν γιά δύο μῆνες τὴν ἔκθεση τῶν χαρακτηρισκῶν καί σχεδίων ἑνὸς ἀπὸ τοὺς μεγάλους δασκάλους τοῦ ἐξπρεσιονισμοῦ στίς αἴθουσες τοῦ Μουσείου. Τὰ ἔργα, ἐμπνευσμένα ἀπὸ τίς ἐπισκέψεις τοῦ χαρακτῆ ζωγράφου στὸν τόπο μας, καί ἀπὸ τὴν Ὀδύσεια, ἐκφράζουν καί παρουσιάζουν μία ἀπὸ τίς ωραιότερες καλλιτεχνικῆς περιόδους τοῦ Κοκόσκα. Σκοπὸς τῶρα τῶν γραμμῶν ποὺ ἀκολουθοῦν δὲν εἶναι νά ὑπερτονισθῆ ἓνα μικρὸ μέρος τῆς μεγάλης καλλιτεχνικῆς δημιουργίας τοῦ Κοκόσκα, οὔτε νά προβληθοῦν γεγονότα καί ἐκφράσεις ποὺ αἰσθηματικὰ συνδέονται μὲ τὸ τόπο μας καί τὴν ἀρχαία μας παράδοση, ἀλλὰ νά προσφέρουν στὸν καθημερινὸ φίλο καί ἐπισκέπτη τοῦ Μουσείου μας μία μικρὴ γραπτὴ βοήθεια, στὴν ὁποία προσθέτοντας πλέον καί τὰ δικά του αἰσθητικὰ καί ὀπτικά στοιχεῖα, ἴσως τὸν βοηθήσει νά εἰσχωρήσει βαθύτερα στὰ ιδιαίτερα χαρακτηριστικὰ τῆς ἐξπρεσιονιστικῆς τέχνης τοῦ Κοκόσκα καί τὸν προτρέψει ἐμβαθύνοντας στοὺς προβληματισμοὺς καί στίς ἐκλεκτικῆς ἀναζητήσεις του, νά τίς συνταιριάσει μὲ ἔργα Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν ποὺ ἐζήσαν καί ἔδρασαν τὴν ἴδια ἐποχὴ.

Ἄν καί ἡ ἔκθεση αὐτὴ δὲν μπορεῖ νά δώσει τὴν χρονολογικὴ ἐξέλιξη τοῦ ἔργου τοῦ Κοκόσκα ἐν τούτοις παρουσιάζει τὴν πορεία του, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπὸ μία προδιαγραμμένη συμβατικότητα, σὲ μιά προσωπικὴ ἀντιμετώπιση τῶν νέων ὀπτικῶν ἐμπειριῶν, ποὺ ἀπὸ τὸ 1874 ἔδειξαν οἱ ἱμπρεσιονιστῆς τοῦ Παρισιοῦ, καί ἀφ' ἑτέρου ἀπὸ μιά τελείως ἐνσυνειδήτη ἐνσωμάτωση τῶν ἐμπειριῶν αὐτῶν στὴν τέχνη του, ὁδηγεῖται σὲ ἓνα δικό του τρόπο φανταστικῶν καλλιτεχνικῶν ἐκφράσεων, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ πρωτοποριακὴ θέση του στὴ σύγχρονη τέχνη.

Ἐπειδὴ ὁμως οἱ κατευθύνσεις του αὐτές, πού κινοῦνται ἔξω ἀπὸ τὸ κυριώτερο χαρακτηριστικὸ τῆς μοντέρνας τέχνης, πού εἶναι ἡ τάση πρὸς ἀφαίρεση, δικαιολογοῦν μία ἰδιαίτερη ἔρμηνεία, πού ἂν καὶ ξεκινάει ἀπὸ τὶς περίφημες αὐτοπροσωπογραφίες τῆς πρώτης του περιόδου στὰ μέσα τῆς δεύτερης δεκαετίας τοῦ αἰῶνα μας, ἐν τούτοις μᾶς ἐπιτρέπουν παίρνοντας σὰν ἀφορμὴ τὴν αὐτοπροσωπογραφία του (ἀριθ. καταλόγου 2) νὰ ἀρχίσουμε ἀπὸ ἐκεῖ.

Ἔχει γίνει ἀπὸ ὅλους τοὺς βιογράφους του καὶ ἱστορικοὺς τῆς τέχνης πού ἀσχολήθηκαν εἰδικὰ μὲ τὸ ἔργο τοῦ Κοκόσκα, δεκτὸ ὅτι ψυχολογικὰ καὶ κοινωνιολογικὰ ἀνήκει στὴν τάξη τῶν καλλιτεχνῶν, πού ὄχι ἡ ἀντιμετώπιση ἀλλὰ ἡ ταύτιση τοῦ ἑαυτοῦ του, τῆς προσωπικότητος καὶ στὴν τελευταία ἀνάλυση τοῦ «ἐγὼ» του στὴν τέχνη ὑπῆρξε μία πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ μαζὶ δύναμη ζωγραφικῆς καὶ χαρακτηριστικῆς ἀναγκαιότητος γιὰ τὴν ὑπαρξη τοῦ ἔργου του. Αὐτὸ τὸ καθαρὸ ὑποκειμενικὸ στοιχεῖο ἀτομικότητος καὶ ὁ «ἀντιρομαντικὸς ρεαλισμὸς» πού πηγάζει ἀπὸ τὸ στοιχεῖο αὐτό, χαρακτηρίζουν ὅλο τὸ ἔργο του καὶ τὸ διαχωρίζουν ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη εὐαίσθητη ψυχικὴ του σφαῖρα. Σὲ κάθε ζωγραφικὴ καὶ χαρακτικὴ δημιουργία του ξεχωρίζει, σὰν μία αἰσθητὰ χρωματικὴ ἀκτίνα ἱμπρεσιονισμοῦ, στὴ χωρὶς νόμους τῆς φύσεως ἐξπρεσσιονιστικὴ του ἔκφραση, πού τοῦ ὑπέβαλε ὁ ἀντιρομαντικὸς του ζωγραφικὸς ρεαλισμὸς, ἡ εὐαισθησία του αὐτῆ. Ἡ εἰκόνα τῆς φύσεως, καθαρὸ ἱμπρεσιονιστικὸ στοιχεῖο καὶ ρομαντικὸς κρῖκος εὐαισθησίας ἀνθρώπου-καλλιτέχνη στὰ ἔργα τοῦ Κοκόσκα, χάνει στὴν αἰσθητικὴ ἀντίληψη τοῦ ἀπλοῦ παρατηρητῆ τὴν πραγματικὴ τῆς ὑπόστασης καὶ μεταφέρεται μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐξπρεσσιονιστῆ στὴν «φαινομενικὴ πραγματικότητα» αὐτῆς.

Στὰ καλύτερα ἔργα τοῦ ἐξπρεσσιονιστῆ Κοκόσκα καὶ πιὸ χαρακτηριστικὰ στὰ τοπία του, ἡ παράσταση τῶν στοιχείων τῆς φύσεως, ἡ ἀπόδοση τοῦ κόσμου τῆς, δὲν εἶναι παρὰ μὴ ἀτέλειωτη, γεμάτη ἀπὸ τὴν πληθωρικὴ ἰδιοσυγκρασία του, χρωματικὴ ὀπτικὴ περιπλάνηση. Στὸν ἐκρηκτικὸ ζωγραφικὸ του ἐξπρεσσιονισμό, βασίζεται καὶ ἡ ὀργάνωση τῆς εἰκόνας πάνω στὴν ἐπιφάνεια τῆς πέτρας καὶ τοῦ ξύλου πού τοῦ ἐπιτρέπει νὰ πετυχαίνει μὲ τὴν ταπεινότερη καλλιτεχνικὴ λιτότητα τὴν ἀνώτερη πνευματικὴ ἔκφραση τῶν χαρακτικῶν του ἔργων.

Ἀπαραίτητο ὁμως στοιχεῖο γιὰ τὴν ὀργάνωση τῆς εἰκόνας, εἶναι καὶ ἡ σχέση τῆς ζωγραφικῆς του πρὸς τὸ ἀντικείμενο.

Ζωγράφοι ὅπως ὁ Πικάσσο, Κλέ, Ματίς καὶ ἄλλοι μεγάλοι καλλιτέχνες, ἂν καὶ δὲν κατήργησαν τελείως τὸ ἀντικείμενο ἀπὸ τὴν ζωγραφικὴ τους, ἐν τούτοις ἔμειναν πολὺ περισσότερο πιστοὶ ἀπὸ τὸν Κοκόσκα στὸ νεωτεριστικὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, δέχτηκαν καὶ ἀνέπτυξαν πολὺ περισσότερο τὸ στοιχεῖο τῆς ἀφαίρεσης στὸ ἔργο τους καὶ ἀναγνωρίστηκαν ὡς οἱ κυριώτεροι ἐκπρόσωποι τῆς ἀφηρημένης τέχνης.

Ὁ Κοκόσκα ἀντιθέτως, ὅπως καὶ ὁ σημαντικώτερος Ἕλληνας ἐξπρεσσιονιστῆς, ὁ Μπουζιάνης, παρέμειναν πιστοὶ στὸ ἀντικείμενο

καί ἀντέταξαν στή θύελλα τῶν ἀφαιρετικῶν ἰδεῶν καί ἀπαιτήσεων μία παραδεκτὴ ἀπὸ τοὺς ἱστορικοὺς τῆς τέχνης καί ἀναγνωρισμένη ὀπτική καί αἰσθητικὴ θεώρηση τοῦ ἀντικειμένου μὲ κυρίαρχα στοιχεῖα τῆ Σύνθεση, Ἐκφραση καί Διακόσμηση, πού ὄχι μόνον ἀντέξαν στὶς θύελλες τῶν νέων ἰδεῶν καί ἀπαιτήσεων, ἀλλὰ καί τοὺς καθιέρωσαν, ἀναλογικὰ πρὸς τὸ ἔργο τους, στὸν ἀσυνόρευτο κόσμον τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν. Ἀκριβῶς ἐπειδὴ ὁ Κοκόσκα ἀπὸ τὸ 1916 ἔδινε μία ἐξ ἴσου σημασία στὴ μορφολογικὴ διαμόρφωση καί στὴν ἀναγνώριση τοῦ ἀντικειμένου — μία ἀπαίτηση πού ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνα εἶχε ἐγκαταλειφθεῖ — ξεχώρισε καί ἀκολουθώντας τὶς «μετιμπρεσιονιστικὲς» τάσεις τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνα μας, μπόρεσε ὄχι μόνον νὰ ὀλοκληρώσει τὶς καλλιτεχνικὲς καί πνευματικὲς ἐπιδιώξεις τῶν πρὶν ἀπ' αὐτὸν πρωτοποριακῶν ζωγράφων, ἀλλὰ καί νὰ τὶς ἐπιταχύνει.

Ὅπως ὅλοι οἱ μεγάλοι δάσκαλοι τῆς σύγχρονης ζωγραφικῆς, ὁ Κοκόσκα συμμετέχει καί αὐτὸς στὴν προσπάθεια, πού ἀρχισαν ὁ Βάν Γκόγκ, καί ὁ Σεζάν γιὰ τὴ συνένωση τῶν διαφόρων τάσεων, καί προσφέρει στὸ δύσκολο αὐτὸ ἔργο τῆς γνωριμίας καί συνθέσεως τῶν διαφορετικῶν κατευθύνσεων, τὸ περιεχόμενο καί τὰ τεχνολογικὰ μέσα γιὰ τὴν ἀφομοίωση καί ἀνάπλαση ἀπὸ τοὺς νεώτερους.

Ἡ εἰκόνα καί τὸ περιεχόμενο τῆς, πού ἔμμεσα ἢ ἀμεσα ἔχει ἐπηρεάσει ὄχι μόνον ζωγράφους τῆς πατρίδας του, μᾶς δίνει τὴν πιὸ παραστατικὴ ἐκφραση τῆς ἐξπρεσιονιστικῆς δημιουργίας. Κάθε ἔργο του μὲ τὸ δικό του ἀτομικὸ ξεχωριστὸ ὕφος, προσφέρει ἢ λύνει αἰσθητικὰ καί καλλιτεχνικὰ προβλήματα πού ἀρχίζουν μὲ τὸν ἐξπρεσιονισμό. Ἀνήκοντας στὸν περίφημο γιὰ τὴν ἐποχὴ του κύκλον τοῦ Χέρμπαρτ Βάλντεν, ὁ Κοκόσκα ἀποδεικνύεται ὁ πιὸ συνεπὴς ἐξπρεσιονιστὴς στὶς ἐκδηλώσεις τῆς τέχνης καί τῆς ζωῆς τῆς ὁμάδας πού δημιουργήθηκε στὰ 1910 γύρω ἀπὸ τὴν Ἐφημερίδα τοῦ Βερολίνου "Sturm".

Οἱ πλέον ἔντονες διαφωνίες καί ἀρμονικὲς ἐλευθερίες τοῦ σχεδίου καί τοῦ χρώματος, πού ὁ κυβισμὸς καί ἡ ἀφηρημένη ζωγραφικὴ ὀριστικὰ μορφοποιοῦσαν τὴν ἐποχὴ τοῦ Κοκόσκα, βρίσκουν στὴν ἐξπρεσιονιστικὴ ζωγραφικὴ του τὴν αὐτονομία τους στὶς μορφές καί στὴν δομὴ τῶν χρωμάτων του.

Ἐνα πραγματικὸ πάθος γιὰ τὶς φυσιολογικὲς ἀλλαγές τοῦ προσώπου πού δείχνουν τὰ σχέδιά του, ἐπιτρέπουν καί στὸν πιὸ ἀπρόθυμο παρατηρητὴ νὰ ἀναγνωρίσει τὶς εὐαίσθητες νευρικές γραμμὲς μὲ τὶς ὁποῖες δημιουργεῖ τὴν εἰκόνα τῶν ψυχολογικῶν ἀναλύσεων τῶν ἀτόμων τῶν παραστάσεων του.

Ἀκολουθώντας τὶς αἰσθητικὲς ἀρχές τῆς ἐποχῆς του, ἔτσι ὅπως ἐκφράζονταν τότε ἀπὸ τὸν συμβολισμό στὴν ποίηση καί τὸν ἱμπρεσιονισμό στὴν τέχνη, συνενώνει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς προσφοράς του στὴν ζωγραφικὴ καί χαρακτηριστικὴ, τὶς ἐπιδράσεις αὐτὲς πού γεννιοῦνται στὴ Γαλλία, σ' ἓνα μίγμα ἐξπρεσιονισμοῦ καί σὲ μιὰ προσωπικὴ τεχνολογία παραισθησιακῶν παραμορφώσεων.

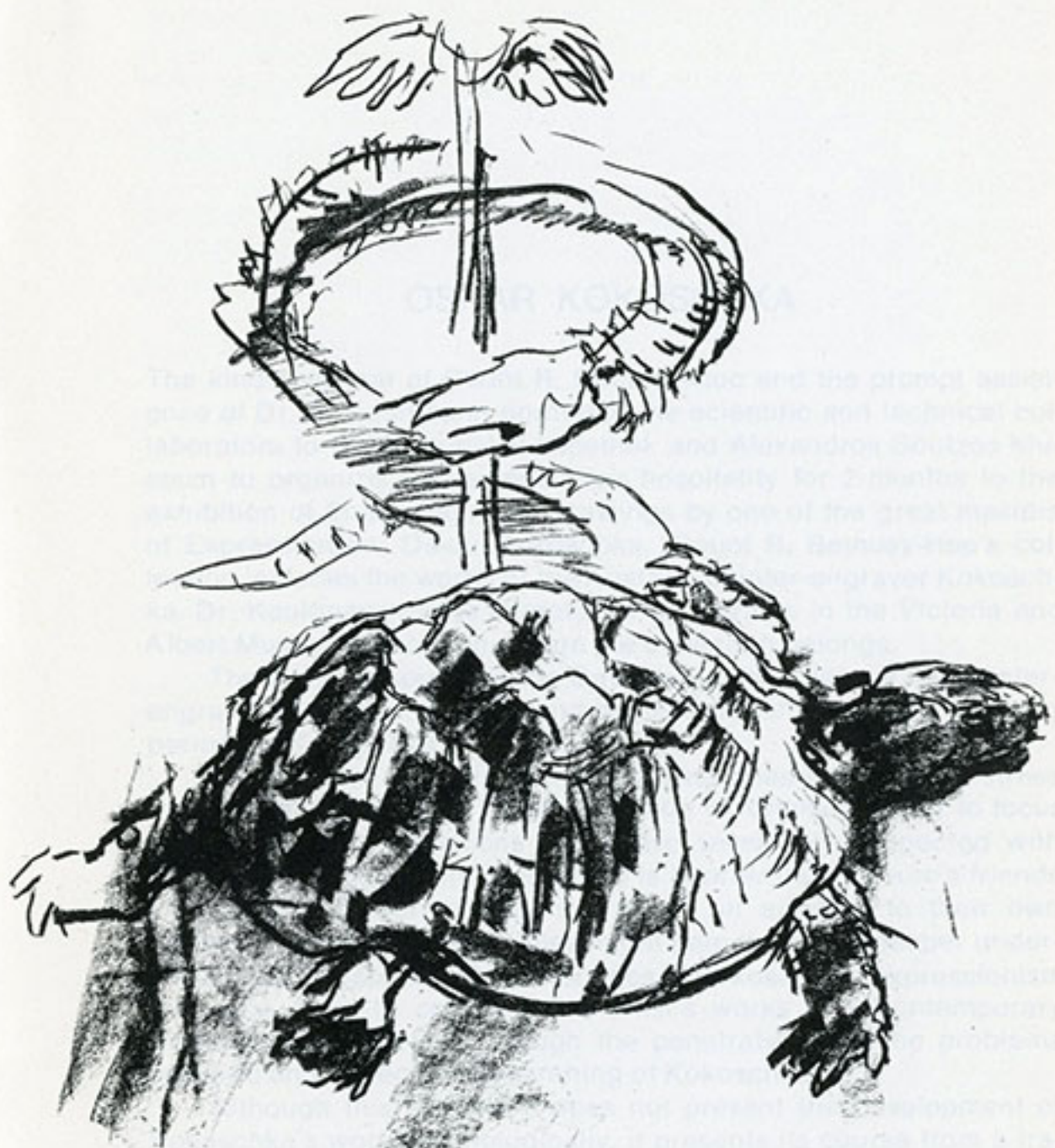
Ἐπαλλαγμένη ἀπὸ ρομαντικὸ πάθος καὶ καλλιτεχνικὴ συμβατικότητα, ἡ ζωγραφικὴ τοῦ λυώνει καὶ σμίγει, τὶς ἐπιδράσεις τοῦ γαλλικοῦ ποιητικοῦ συμβολισμοῦ, τὴν εὐαισθησία τοῦ Jugendstil καὶ τὴν ἀντιρομαντικὴ μουσικὴ ἐνορχήστρωση, καὶ ὅπως αὐτὴ στηρίζεται κυρίως στὴ μαγεία τῶν ἤχων, ἡ ζωγραφικὴ τοῦ στηρίζεται στὸ χρῶμα.

Ἀντικρούοντας μὲ τὴ δυναμικότητα τῶν πινάκων τοῦ καὶ τὸ πλέγμα τῶν γραμμῶν τοῦ, τὴ σύγχρονη κίνηση "Dada" στὸ Βερολῖνο, ποῦ ἀπαιτοῦσε τὴν ἐπιστροφή τῆς τέχνης στὴ ζωὴ, προχωρεῖ τὸν ἐξπρεσσιονιστικὸ δρόμο τοῦ, ποῦ ἀπαιτεῖ τὴν ἐξερεύνηση τῆς ζωῆς μὲ τὴν τέχνη τῆς ἐνόρασης.

Μὲ ὁδηγὸ τοῦ τὶς ἐκφραστικὲς αὐτὲς ἀπαιτήσεις τῆς ζωγραφικῆς τοῦ ὁ Κοκόσκα ταξιδεύει πολλὰς φορὲς στὴν Ἑλλάδα «γιὰ νὰ ἀναζητήσῃ τὴ χώρα τῶν Ἑλλήνων μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς τοῦ». Τὰ θέματά τοῦ ἀπὸ τὰ ταξίδια τοῦ αὐτά, ποῦ σήμερα φιλοξενεῖ ἡ Ἐθνικὴ Πινακοθήκη, μᾶς φανερώνουν μίαν δραματικὴ ζωγραφικὴ, ποῦ μὲ δυνατὰ καὶ γεμάτα δυναμισμό γραμμὰς, ἀναζητᾷ τὸ συνένωμα τοῦ ἐξπρεσσιονιστικοῦ ψυχολογικοῦ στοιχείου καὶ τὴ χρωματικὴ χαρὰ καὶ ἡρεμία τοῦ ἱμπρεσιονιστικοῦ τοπίου. Ὁλοκληρωτικὰ ἐλευθερωμέναι κινουῦνται χωρὶς αὐστηρὰς ὑποχρεωτικὲς κινήσεις, οἱ τόσο γνῶριμὰς μᾶς μορφὲς τῆς Ὀδύσσειας καὶ τῶν ἀρχαίων τόπων λατρείας τῆς πατρίδας μᾶς.

Ἰανουάριος 1976

Dr Δημήτριος Παπαστάμου

longévité

Okonkwa
1962

Jul 3^{im} dride
Ok

OSKAR KOKOSCHKA

The kind proposal of Count R. Bethusy-Huc and the prompt assistance of Dr. C. Kauffmann permitted the scientific and technical collaborators to the National Pinacothek and Alexandros Soutzos Museum to organize and extend their hospitality for 2 months to the exhibition of Engravings and Drawings by one of the great masters of Expressionism, Oskar Kokoschka. Count R. Bethusy-Huc's collection includes the works of the Austrian painter-engraver Kokoschka. Dr. Kauffmann is the Director of Engravings in the Victoria and Albert Museum in London, where the collection belongs.

The works, inspired by the Odyssey and the visits of the painter-engraver in Greece, express and present one of the most interesting periods of Kokoschka.

The purpose for writing the following lines is neither to stress a small part of the great artistic creation of Kokoschka, nor to focus on events and expressions which are sensitively connected with Greece and our ancient heritage. It is to offer the Museum's friends and visitors a short written aid which, in addition to their own aesthetic and visual possibilities might help them to a deeper understanding of the special characteristics of Kokoschka's expressionism and urge them to compare the artist's works with contemporary works by Greek artists through the penetration into the problems involved and the eclectic searching of Kokoschka.

Although this exhibition does not present the development of Kokoschka's work chronologically, it presents its course from a traditionally outlined conservation to a personal confrontation of new visual experiences, which, since 1874 were indicated by the Parisian Impressionists, and on the other hand, from a completely conscientious embodiment of these experiences in his art to a personal way of expressing his artistic fantasies, which results in his avant-garde position in contemporary art.

Since this artistic procedure of Kokoschka requires a special explanation on abstraction in Modern Art starting from the famous self-portraits of his first period (mid-'20's), it's best to start our examination by taking his self-portrait first (cat. number 2).

It is a well accepted fact that Kokoschka, from the psychological and sociological point of view, belongs to those artists who do not simply face but become one with their art. This has always been an intellectual and artistic power of his, required by the existence of his art, in his need to paint and engrave. This purely subjective personal element and his "anti-romantic realism" results from this, characterizes all his work and separates it from his humanly sensitive psychic sphere.

In every work of his he is different from the others, presenting an aesthetically chromatic ray of impressionism in his expressionistic art, which follows no natural law, forced upon him by his antiromantic pictorial realism.

For the simple observer in his aesthetic approach, nature's image, this clearly impressionistic element and romantic link of sensitivity in Kokoschka's art loses its real substance and is transported with the expressionist's image to the "apparent reality" of it.

In the best works by Kokoschka and more characteristically in his landscapes the representation of nature's world is no more than an endless chromatic and visual wandering full of the artist's plethoric idiosyncrasy. The placement of the image on the surface of the stone or wood is based on his explosive pictorial expressionism which permits him to achieve the highest intellectual expression of his engravings using no more than a humble artistic frugality.

An absolutely necessary element for the organisation of the image is also the relation of his painting to the object. Painters like Picasso, Klee, Matisse and other great masters, although they did not absolutely abolish the object, they stayed more loyal to the neo-teristic spirit of the era than Kokoschka, accepted and developed the element of abstraction in their work and had been recognised as the main representatives of Abstract art. Kokoschka on the other hand, like the most important Greek expressionist, Bouzianes, remained loyal to the object and opposed the tempest of ideas on substruction (an already accepted visual and aesthetic theory of the object by art historians, having as dominating elements the Composition, the Expression and the Decoration), which not only resisted the storms of new ideas and requirements, but on the contrary, they've given each painter his established position in accordance to his work, in the world of Fine Arts.

Kokoscha since 1916 gave equal importance to the morphological transformation and recognition of the object — a requirement which had been abandoned since the end of the 19th c. This is why the artist made his course distinct and, following the "post-impressionistic" tendencies of the beginning of our century, was not only able to complete the artistic and intellectual ambitions of the avant-garde painters before him, but also to accelerate these tendencies, as well.

As all the great masters of contemporary painting, Kokoschka

also takes part in the effort which started with Van Gogh and Cezanne for the union of different tendencies. This difficult task of analysis and synthesis through deep knowledge of different trends, their content and stylistic means are offered to the younger generation of artists to assimilate and remodel.

The image and its content which directly or indirectly influences not only the painters of his country but others, too, gives us the most representative image of the expressionistic creation. Every work having the artist's distinct style contains expressionistic problems or gives them a solution, aesthetically and artistically. Kokoschka belonged to the famous circle of Herwarth Walden and proves to be the most consistent expressionist in art shows and the general life of the group, which was created in 1910 having as its centre Berlin's newspaper, "Sturm".

In Kokoschka's time Cubism and Abstract art definitely shaped the most intense objections and harmonious freedom of design and color. These found in his expressionistic paintings their independence in his figures and in the structure of his colors. His drawings show a real passion for the physiognomical changes of his figures. This allows even the most reluctant observer to recognize the sensitive and nervous lines with which he creates the image of a psychological analysis of the figures in his works.

Following the aesthetic values of his era as expressed by symbolism in poetry and impressionism, from the beginning of his career the artist unites the French influences in a mixture of expressionism and a personal style of hallucinative distortions. Liberated from romantic passion and artistic conservatism, his painting dissolves and reunites the influences of french poetic symbolism, the sensitivity of Jugendstil and the anti-romantic musical orchestration. As music is mostly based on the magic of sounds, in the same way his painting is based on color.

Through the dynamism of his painting and the intertwining of his lines, he opposed the contemporary "Dada" movement in Berlin, which required the return of art back to real life. The artist goes on following his own expressionistic course which requires the exploration of life itself through visualisation.

Having as a guide those expressive requirements of his own painting, Kokoschka travels to Greece many times "to look for the land of the Greeks through the eyes of his soul." The subjects from his travels which are today on exhibit at the National Pinacothek present us a dramatic art which, through vigorous and dynamic lines looks for the union of the expressionistic psychological elements and the chromatic joy and calmness of the impressionistic landscape. Wholly released, our familiar figures of Odyssey and ancient places of worship in our country move without strict or forced movements.

January 1976

Ο ΚΟΚΟΣΚΑ ΚΑΙ Η ΕΛΛΑΔΑ

“Αν δὲν ὑπῆρχαν κάποιοι πρώϊμοι ποιητικοὶ καὶ ζωγραφικοὶ ὑπαινιγμοὶ στὴν δεκαετία τοῦ '10, θάλεγε κανεὶς πῶς ὁ Κοκόσκα γνώρισε τὴν Ἑλλάδα μόλις τὴν δεκαετία τοῦ '60. Τὸ 1915 δημοσίευσε ὁ Κοκόσκα τὸ ποίημά του μὲ τὸν ἑλληνικότετο τίτλο «Ἄλλως μάκαρ», ἐμπλουτισμένο μὲ πέντε πρώϊμες λιθογραφίες καὶ τὸ 1918 τὸ θεατρικὸ του ἔργο «Ὁρφέας καὶ Εὐρυδίκη» μὲ ἕξι λιθογραφίες. Ἡ ἀπλὴ σύγκριση τῶν τελευταίων μὲ τὴν τεράστια σειρά τῶν λιθογραφιῶν τῶν δεκαετιῶν τοῦ '60 καὶ τοῦ '70 καὶ φυσικὰ μὲ τίς τόσες ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἐμπνευσμένες ἐλαιογραφίες, δείχνει ὄχι μόνο τὴν τελείωση τοῦ καλλιτέχνη, ἀλλὰ περισσότερο τὴν οὐσιαστικὴ του γνωριμία μὲ τὴν Ἑλλάδα.

«Γνωριμία μὲ τὴν Ἑλλάδα» ὀνομάζει ὁ ἴδιος ὁ Κοκόσκα τὴν πρώτη ἑλληνικὴ σειρά τῶν 26 λιθογραφιῶν του, πού δούλεψε 75 χρόνων τὸ 1961. Τότε στέκεται γιὰ πρώτη φορὰ γοητευμένος στὴν ἀθηναϊκὴ ἀκρόπολη, στοὺς σεβασμίους Δελφοὺς καὶ τὴν Ὀλυμπία, βλέπει τὴν νησιώτικη Αἴγινα, χωρὶς νὰ ἀποστρέψει τὸ βλέμμα του ἀπὸ τὸ βυζαντινὸ Μυστρά. Στὸ Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο καὶ στὸ Μουσεῖο τῆς Ἀκροπόλεως ἀναπλάθει τὴν λανθάνουσα κίνηση τῶν ἀρχαϊκῶν κούρων, τονίζει τὴν ἄφατη θλίψη τῶν μορφῶν στὶς ἑλληνιστικὲς ἐπιτύμβιες στήλες, ἀποδίδει τὴν ἔκσταση τοῦ Διονύσου, καταπιάνεται τέλος μὲ μιὰ ταπεινὴ ταναγραία. Οἱ μορφές δὲν εἶναι καθόλου ἄψυχα μουσειακὰ ἐκθέματα, ἀντίθετα μάλιστα, τὸ σκυλί τῆς Ἀκροπόλεως κουνάει ἀκόμη τὴν οὐρά του κι' ἕνας παλαιστής τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου συνεχίζει σὲ διαδοχικὲς φάσεις τὴν προπόνηση. Κι' οἱ ἀρχαιολογικοὶ χώροι δὲν ἀποδίδουν ἀτόφια, ἀρχαιοπληκτὰ τὰ μνημεῖα, ἀλλὰ περιβάλλονται ἀπὸ τὰ δικά τους βράχια καὶ δέντρα, τὴν Πλάκα πού σκαρφαλώνει στὴν Ἀκρόπολη, τὴν κατσίκਾ πού περιδιαβάζει στὰ ἐρείπια τῆς Ἀφαιάς. Ὁ Κόκοσκα συναρπάζεται ἀπὸ τὴν ἀναλλοίωτη στοὺς αἰῶνες ἑλληνικὴ φύση. Σὰν γνήσιος οὐμανιστὴς δὲν περιορίζεται ἀπὸ τὸν τόπο, πηγαίνει στὴν Μεγάλῃ Ἑλλάδα, στὴν κατωϊταλιωτικὴ Ἀπουλία, τὴν «θύρα τῆς Ἑλλάδας», ὅπως λέει, ὅπου συναντᾶ καὶ πάλι τίς ώραϊες ἑλληνικὲς μορφές στὸ Μουσεῖο τοῦ Τάραντα.

Στην 'Απουλία τοποθετεί τὸ 1963 ὁ Κοκόσκα τὴν δράση τῆς 'Οδύσσειας, τῆς πρώτης μεγάλης σειρᾶς λιθογραφιῶν πού εἰκονογραφεῖ ἓνα ἔργο τῆς ἀρχαιότητος. Σὲ σαράντα τέσσερα θαυμάσια σχέδια ξετυλίγονται οἱ περιπλανήσεις τοῦ 'Οδυσσεύα, οἱ παρεμβολές τῶν θεῶν στὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων, ἡ ταλαίπωρη ἐπιστροφή στὴν πολυπόθητη 'Ιθάκη. Τὸ ρωμαλέο σχέδιο θυμίζει τὴν ἄλλη ἐκείνη μορφή τῆς 'Οδύσσειας τοῦ Καζαντζάκη, ἄγνωστης βέβαια στὸν Κοκόσκα. Ἡ βαθειὰ μελέτη τῆς ἀρχαιότητος βοηθάει τὸν Κοκόσκα νὰ δώσει νέες ἐρμηνεῖες στὸ παμπάλαιο ἔπος. Κάθε μιὰ ὁμηρικὴ μορφή γίνεται κάποια ἀλληγορία γιὰ τὸν φιλόσοφο ζωγράφο, στὴν οἰκεία του γραφή, πού ἔδωσε τέτοια ἀριστουργήματα σὲ λάδι, ὅπως ὁ 'Ηρόδοτος κι' οἱ Θερμοπύλες.

'Ακολουθεῖ ἡ εἰκονογράφηση τῆς διονυσιακῆς γιορτῆς στοὺς Βάτραχους τοῦ 'Αριστοφάνη (1967-8), ἐμπνευσμένης ἀπὸ μιὰ παράσταση τοῦ Θεάτρου ἀτέχνης στὸ Λονδίνο, τοῦ ἐρωτικοῦ πάθους τῆς Πενθεσίλειας τοῦ Κλάϊστ (1969), τοῦ τραγικοῦ στοιχείου τῶν Τρωάδων τοῦ Εὐριπίδη (1971-2). Εἶναι ἀξιοσημεῖωτη ἡ ἐπιμονὴ τοῦ Κοκόσκα στὰ ἑλληνικὰ θέματα μετὰ τὸ 1967. Ὁ ἐλεύθερος καλλιτέχνης, πού ἔκλαψε γιὰ τὰ παιδιὰ τῶν Βάσκων τὸ 1937 καὶ τῶν Οὐγγρων τὸ 1956 στάθηκε μὲ πολλοὺς τρόπους στὸ πλευρὸ τῆς 'Ελλάδας αὐτὰ τὰ χρόνια. Κι' ἀπ' αὐτὴ τὴν πλευρὰ δὲν εἶναι ἄσχετη ἡ ἐπιλογή τῶν θεμάτων. Οἱ λιθογραφίες τῶν Τρωάδων θυμίζουν τὶς δραματικὲς πάλι Τρωάδες τοῦ Κακογιάννη.

Διάσπαρτες βρίσκονται οἱ ἑλληνικὲς μνημὲς στὸ τελευταῖο ἰδιαίτερα ἔργο τοῦ Κοκόσκα. Ὁ Πήγασος, ἡ Χίμαιρα, μιὰ γυναίκα μ' ἓνα φίδι, ἀποδίδουν κάποια ἑλληνικὰ πάλι ἀρχέτυπα. Εὐλογα τὸ σχέδιο ἑνὸς κούρου τοῦ Κοκόσκα ἔγινε ἀφίσσα γιὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες τὸ 1972 στὸ Μόναχο. Κάθε ἐπαφή μ' ἓναν Ἕλληνα προσθέτει παλμούς στὴν εὐαίσθητη καρδιά τοῦ ζωγράφου. Ἐπέμεινε κάποτε νὰ φορέσω τὸ ἀρχαιοελληνικὸ χάλκινο κράνος τῆς συλλογῆς του γιὰ ν' ἀποδείξῃ τὴν ἑλληνικὴ κατασκευὴ τοῦ κρανίου μου. Κι' ἄλλοτε ζωγράφισε τὸν ἑαυτό του στὸν τάφο μέσα σ' ἓνα ἑλληνικὸ νεκροταφεῖο, ἀνάμεσα σὲ μαρμάρινες ἐπιτύμβιες στήλες, δέντρα καὶ πουλιά. Εὐτυχῶς ὁμως γιὰ μᾶς δὲν ζωγραφίζει ἀκόμη στὰ Ἡλύσια. Στὰ ἐνενηντα του χρόνια φέτος νιώθει τέτοιο σφρίγγος, πού τελειώνει μιὰ νέα ἑλληνικὴ σειρὰ λιθογραφιῶν γιὰ τὸν Πάνα.

Γιάννης Σακελλαράκης, ἀρχαιολόγος
'Επ. καθ. Πανεπιστημίου Ἀμβούργου

KOKOSCHKA AND GREECE

If it wasn't for some early poetic and pictorial hints of the 1910's, one would be ready to accept that Kokoschka came to know Greece just during the 60's. In 1915 Kokoschka published a poem of his with the greek title «*Ἄλλως μάκαρ*», accompanied by 5 early lithographs and in 1918 his play "Orpheus and Euridice" with 6 lithographs. A simple comparison of the last with the vast series of lithographs of the 60's and 70's and naturally with the many oil-paintings inspired by Greece not only shows the artist's perfection but also his personal acquaintance with the country.

"Acquaintance with Greece" is the name given by the artist to the first greek series of his 26 lithographs on which he worked when he was 75, in 1961. It is then that he stands for the first time on the Acropolis of Athens, enchanted, at the venerable Delphi and Olympia, sees the island of Aegina without averting his look from byzantine Mystras. In the National Archaeological Museum and in the Acropolis Museum he remolds the latent movement of the archaic Kouroi, emphasizes the untold sorrow of the forms on the funeral hellenistic stylae, renders Dionysus' ecstasy and finally deals with a humble Tanagra figurine. The forms are not at all lifeless museum pieces, on the contrary, the Acropolis dog is still moving his tail and a boxer of the National Museum still goes on with his training in succeeding phases. The archaeological areas as well, do not show the monuments complete and archaic-stricken but they are surrounded by their own rocks and trees, Plaka which climbs on Acropolis, the goat which wanders on the ruins of the temple of Aphaia. Kokoschka is enchanted by the unaltered, throughout the centuries, greek nature. As a real humanist, he is not limited by place, he goes to Magna Grecia, to the south italian Apulia, the "door of Greece," as he calls it, where he once again meets the beautiful greek forms of the Tarentum Museum.

Kokoschka places the action of the Odyssey, the first and vast series of lithographs which illustrate an ancient literary work, in Apulia of 1963. In 44 wonderful drawings the wanderings of Ulysses

unfold, the gods' interferences in men's works, the miserable return to mostly sought-after Ithaka. The vigorous design recalls another figure of 'Kazantzakes' Odyssey, unknown to Kokoschka, of course. The deep study of antiquity helps Kokoschka to throw new light on the very old epic poem. Each homeric figure becomes an allegory for the painter-philosopher, in his familiar style, which gave already such masterpieces in oil, as Herodotus and Thermopylae.

After that comes the illustration of the dionysiac celebration from Aristophanes' Frogs (1967/8), inspired by a performance of the Art Theatre in London, the erotic passion of Penthesileia by Kleist (1969) and the tragic element of Troades by Euripides (1971/2). After 1967, Kokoschka's persistence on Greek subjects is noteworthy. The free artist, who cried for the children of the Basques in 1937 and of the Hungarians in 1956, stood in many ways on Greece's side during all these years. From this point his subject selection is not unrelated. The lithographs of the Troades recall the same dramatic Troades by Kakoyannis.

Especially in his latest work greek memories are dispersed. Pegassos, Himaera, a woman with a snake render some greek archetypes, once more. It is well-understood why the design of a Kouros by Kokoschka became the poster for the Olympic games in 1972 in Munich. Every contact with a Greek adds new palpitations to the sensitive heart of the artist. He once insisted that I wear the ancient greek bronze helmet of his collection to prove the greek making of my skull. Another time he painted himself in a grave in a greek cemetery, among marble funeral stylae, trees and birds. Fortunately for us however, he doesn't paint at Elysium yet. In his nineties this year, he feels strong enough to finish a new greek series of lithographs having Pan as his subject.

John Sakellarakis, archaeologist
Honorary Professor of Hamburg Univ.

H. H. H. H.

H. H. H. H.

ΤΑ ΤΑΞΙΔΙΑ ΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ήταν στις 6 'Απριλίου του 1968 όταν ή άγαπημένη μου μητέρα πέθανε τελείως ξαφνικά. Πάντοτε είχα τὸ φόβο ὅτι δὲν θὰ μπορούσα νὰ βρίσκωμαι κοντά της αὐτὴ τὴν ὥρα καὶ νὰ πού συνέβη. Ὁ θάνατός της ἦταν ἡ ζοφερώτερη στιγμή τῆς ζωῆς μου.

Τὸ καλοκαίρι τοῦ ἴδιου χρόνου πῆγα στὴ Βιέννη καὶ στὰ τέλη Ἰουλίου δέχτηκα τὴν πρόσκληση τοῦ καλοῦ μου φίλου Andrew Macnab στὴν Ἀθήνα, νὰ περάσω τὶς διακοπές μου στὴν Ἑλλάδα. Ἦταν ἡ πρώτη μου ἐπίσκεψη ἐκεῖ.

12 Ἡ πρώτη μου ἐπαφή μὲ τὴν Ἑλλάδα ἦταν τὸ νησί τῆς Αἰγίνας — ὁ ναὸς τῆς θεᾶς Ἀφαίας. Εἶχα δὴ τὰ γλυπτά τοῦ ναοῦ στὸ Μουσεῖο τοῦ Μονάχου καὶ προσπαθοῦσα νὰ τὰ φανταστώ σ' αὐτὸ τὸ περιβάλλον. Ἐπίσης, ὁ ναὸς μου ἦταν γνῶριμος ἀπὸ τὴ λιθογραφία τοῦ Oskar Kokoschka πού πρὶν ἓνα χρόνο εἶχα ἀποκτήσει. Ἡ μεγαλύτερη ἀποκάλυψή μου ἦταν τὸ φῶς — τὸ φῶς τῆς Ἑλλάδας πού ἀπὸ τότε γεμίζει τὴ ζωὴ μου.

140, 141 Γύρισα στὴν Ἀθήνα καὶ ἐπισκέφτηκα τὴν Ἀκρόπολη.
4, 13 Θαμπώθηκα ἀπὸ τοὺς ναοὺς της, τὴ μοναδική της θέση καὶ στὸ βάθος διάκρινα τὴν Αἶγινα. Σὲ κάθε μιά ἀπὸ τὶς ἐπόμενες ἐπισκέψεις μου ξαναγύριζα στὸ μουσεῖο τῆς Ἀκροπόλεως σὰν προσκυνητής.
15, 144 130

Μετὰ ἄφισα τὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ ἐπισκεφθῶ τὴ Μυτιλήνη. Κυρίως ταξίδεψα μὲ λεωφορεῖο ἢ βιάδιζα πολλὰ ὥρες τὴν ἡμέρα συναντώντας τοὺς πιὸ ἀξιαγάπητους ἀνθρώπους νὰ δουλεύουν σὲ χωράφια, ἀμπέλια ἢ στὰ καΐκια τους. Ποτὲ δὲν ἔμεινα σὲ ξενοδοχεῖο. Ὅταν ἔβλεπα τοὺς χορούς τους στὴν τοπικὴ ταβέρνα ἀργὰ τὴ νύχτα, ὁ βουκολικὸς κόσμος τοῦ Σειληνοῦ, τῶν Σατύρων, τοῦ Διονύσου καὶ τοῦ Πανὸς ξαναζωντάνευε καὶ τότε ἄρχισα νὰ καταλαβαίνω καὶ ν' ἀναπῶ τὴν Ἑλληνικὴ ζωγραφικὴ. Ἦταν μιά σπάνια, ὑπέροχη ἐμπειρία. Ἦμουν στὸ νησί τοῦ Δάφνι καὶ τῆς Χλόης.

8 "Όταν γύρισα στην Αθήνα ο φίλος μου με πήγε στους
Δελφούς. Νωρίς τὸ πρωὶ πήγα στὴν Κασταλία Πηγὴ νὰ πῶ
νερό. Καθὼς ὁ ἥλιος ὑψωνόταν πάνω ἀπ' τὴν Ἀράχωβα τὸ
μόνο πού μποροῦσε ν' ἀκούση κανεὶς ἦταν τὰ κελαϊδήματα τῶν
πουλιῶν. Ἦμουν τόσο εὐτυχῆς νὰ βρίσκομαι μόνος σ' αὐτὸν
τὸν ἱερὸ τόπο. Τὶ εὐλογημένη μοναξιά! Ἀργότερα τὸ ἴδιο
22 πρωὶ κατεβήκαμε στὴν Ἰτέα στὸν κόλπο τῆς Κορίνθου καὶ
περάσαμε τοὺς πιὸ ὠραίους ἐλαιῶνες πού εἶχα ποτὲ δῆ.

Λίγο ἀργότερα πήρα τὸ καράβι ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ γιὰ Πάρο
καὶ Νάξο. Ἀκόμη θυμάμαι μὲ συγκίνηση τὸ τραγούδι ἑνὸς
γέρου τυφλοῦ σ' ἓνα μοναστήρι ψηλά στοὺς λόφους, πού μοῦ
ἔφερε στὸ νοῦ τὸν «Σαοὺλ καὶ Δαυῖδ» τοῦ Rembrandt —
τῆ Δύναμη τῆς Μουσικῆς.

"Όταν γύρισα ἀπ' αὐτὰ τὰ νησιά κατέβηκα στὴν Πελοπόν-
νησο νὰ ἐπισκεφθῶ τὶς Μυκῆνες καὶ τὴν Ἐπίδαυρο. Ἀνακά-
λυψα τὴν Ἰθάκη, καὶ μ' αὐτὴν τὸ πρῶτο μου ταξίδι στὴν Ἑλ-
λάδα εἶχε τελειώσει.

Ἦμουν τόσο εὐτυχῆς καὶ εὐγνώμων πού κατάφερα νὰ δῶ
καὶ νὰ ἀποκτήσω ἐμπειρία γιὰ τόσα πολλὰ ἀπ' αὐτὰ πού ὁ
Oskar Kokoschka εἶχε αἰχμαλωτίσει στὰ σχέδιά του — τὸ φῶς
καὶ τὸ πνεῦμα τῆς Ἑλλάδας καὶ τοὺς θαυμάσιους ἀνθρώπους
τῆς. Αὐτὸ ἦρθε σάν παρηγοριά γιὰ τὸ χαμὸ τῆς ἀγαπημένης
μου μητέρας.

Τὸ 1969 γύρισα στὴν Ἑλλάδα γιὰ νὰ ἐπισκεφθῶ καὶ πάλι
τὴν Ἰθάκη. Εἶχα διαβάσει τὴν Ὀδύσσεια τὸ χειμῶνα καὶ πρὶν
34-78 ἐπιχειρήσω νὰ συνδέσω μ' αὐτὴν τὶς λιθογραφίες τοῦ Kokosch-
ka θέλησα νὰ δῶ τὸ νησι καλύτερα. Τότε ἄρχισα νὰ καταλα-
βαίνω γιὰ ποιὸ λόγο ἄνοιξε τὸ γιγάντιο κύκλο τῶν σχεδίων
34 του μὲ τὸ «Σαῦρα καὶ Ἀκρίδα». Ὁφείλω νὰ εὐχαριστήσω τοὺς
φίλους μου Πᾶνο καὶ Βεατρίκη Γράτσου γιὰ τὴ θαυμάσια φι-
λοξενία τους στὸ Σχίνο καὶ ἰδιαίτερα τὸν Πᾶνο πού μὲ ὀδή-
γησε μὲ τὸ "Alegro ma non troppo" του στὸ νησι "Ατοκος,
τὸ νησι τῆς Πηνελόπης, στὸ Σκορπιὸ καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα μέρη
21 τῆς Ἰθάκης, τὰ ὁποῖα ζωηρὰ χρωμάτισαν καὶ τὴν δική μου
Ὀδύσσεια.

Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτῆς τῆς ἐπισκέψεως στὴν Ἑλλάδα
ἐπίσης ξαναγύρισα στὴν Αἴγινα μὲ τοὺς ἀγαπητοὺς μου φίλους
Honza καὶ Helenka ἀπὸ τὴν ἀγαπημένη μου Πράγα. Γιὰ τὰ
εὐγενικὰ καὶ γεμάτα κατανόηση λόγια του στὸν κατάλογο τῆς
πρώτης μου ἐκθέσεως ἔργων τοῦ Oskar Kokoschka τὸ 1971
στὸ Λονδίνο τοῦ εἶμαι βαθειὰ ὑποχρεωμένος.

Τὸ 1971 μὲ καλωσῶρισαν στὴν Αθήνα ὁ φίλος μου Andrew
Macnab μὲ τὴ χαριτωμένη Ἑλληνίδα σύζυγό του, Κική. Πε-
139. ράσαμε μαζὶ ἓνα ὀλόκληρο Σαββατοκύριακο στὸ Σούνιο. Μετὰ
124 πήγα στὴν ἀρχαία Κόρινθο καὶ ἀπὸ τὴν Πάτρα γιὰ μιὰ ἀκόμη
φορὰ γύρισα στὴν Ἰθάκη. Τὸν ὑπόλοιπο χρόνο τῆς διαμονῆς
11 μου πέρασα στὴν Ὀλυμπία καὶ στὰ βουνὰ τῆς Πελοποννήσου.

Τὸ 1973 πήγα μὲ καράβι ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ στὴ Σαμοθράκη. Ἦταν ἓνα ἐξαιρετικὰ εὐχάριστο ταξίδι. Ποτὲ δὲν θὰ ξεχάσω τὸ πρῶνὸ πού ἔφθασα. Ὁ καπετάνιος μὲ κάλεσε νὰ δῶ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου ἀπὸ τὴ γέφυρα. Καθὼς πλησιάζαμε στὸ νησί μὲ τὴ συναρπαστικὴ του ὀροσειρὰ ὁ ἡλιος ἀνέβαινε στὸ ὄρος Φεγγάρι, καὶ τότε ἔλαβε χώρα μιὰ ἀξέχαστη ἱεροτελεστία: Περικυκλωθήκαμε ἀπὸ δελφίνια πού τὰ παιχνιδίσματα, ἡ χαρὰ, τὰ πηδῆματα καὶ οἱ χαρούμενες φωνές τους πάνω ἀπὸ μιὰ ἡρεμὴ θάλασσα μὲ συνάρπασαν. Τὸ θεώρησα καλὸ οἰωνό.

Καθὼς πλησιάσαμε στὴν Καλαμιώτισσα ὁ ἀέρας γέμισε μὲ τὴ γλυκύτατη μυρωδιὰ ἀρωματικῶν φυτῶν. Τὸ πλοῖο ἔρριξε ἄγκυρα ἔξω στὸ πέλαγος καὶ μιὰ θάρκα μὲ κουπιὰ ἤρθε νὰ μᾶς πάρη. Κατάλαβα ὅτι εἶχα φθάσει σ' ἓνα ἀπὸ τὰ νησιά τοῦ Πανός. Τὰ τεράστια πλατάνια καὶ τὰ δροσερὰ βουνήσια ρέμματα, οἱ γιγάντιοι βράχοι καὶ τὰ χρυσὰ χωράφια μὲ τὸ ἀραποσίτι μ' ἔκαναν νὰ αἰσθάνομαι σὰν νὰ βρίσκομαι σὲ κάποιο παράδεισο. Τὸ νησί στολίζουν ἀηδόνια καὶ γιασεμί. Κάθε πρωὶ μὲ ξυπνοῦσε ὁ μαλακὸς ἤχος ἀπὸ ἀμέτρητα κουδουνάκια ἐνὸς κοπαδιοῦ ἀπὸ κασιόκια πού περνοῦσε πηγαίνοντας στὰ βουνά, μαζί μὲ τὶς χαρακτηριστικὲς φωνές τοῦ Πέτρου τοῦ βοσκῆ. Τὸ ἴδιο ἐπαναλαμβάνονταν σὰν μουσικὴ ἐκτέλεση κάθε βράδυ ὅταν γύριζαν. Καὶ πάλι δὲν μπορούσα παρὰ νὰ σκεφθῶ τὴ Δύναμη τῆς Μουσικῆς. Περιπλανιόμουν σ' ὅλο τὸ νησί καὶ συναντοῦσα πολλοὺς ἀξιαγάπητους ἀνθρώπους πού μὲ καλοῦσαν στὰ σπίτια τους. Τὸ μεσημέρι ξεκουραζόμουν ἀπὸ τὴ σκιά γέρικων ἐληῶν καὶ ἄκουγα τὰ τιτιθίσματα τῶν ἀγαπημένων μου τζιτζικιῶν. Ἡ μεγαλύτερή μου ὁμως ἐπιθυμία ἦταν ν' ἀνεβῶ στὸ ὄρος Φεγγάρι. Ὁ Ποσειδῶν, λέγεται, ὅτι ἀπὸ ἐκεῖ πάνω παρακολούθησε τὴ μάχη τῆς Τροίας. Τὸ ὄνειρό μου πραγματοποιήθηκε ὅταν κάποιο πρωὶ ὁ Πέτρος ὁ βοσκὸς ἔφθασε πολὺ νωρὶς μὲ τὸ γαῖδαρό του, τὸ σκύλο τοῦ Πάνου, κρατῶντας περήφανα στὸ δεξιὸ του χέρι τὴ μαγκούρα του. Κάναμε ἑπτὰ ὥρες νὰ σκαρφαλώσουμε στὴν κορφή. Δὲν ὑπῆρχε μονοπάτι. Ἀπὸ κεῖ μπόρεσα νὰ δῶ τὴν Ἴδη. Αὐτὴ ἡ ἐμπειρία θὰ ἀποτελῇ πάντοτε τὴν πιὸ ἀξιοσημεῖωτη ἐμπειρία ἀπ' ὅλες τὶς Ὀδυσσειακὲς Περιπλανήσεις μου. Καθὼς ἀνεβαίναμε, ὁ Πάνος ζωντάνευε τὸ σχέδιο τοῦ Kokoschka «Ὁ Σκύλος τοῦ Βοσκῆ» στὸ Μουσεῖο Ἀκροπόλεως. Αὐτὴ ἡ εὐλογημένη μέρα ἔφτασε στὸ ἀποκορύφωμά της ὅταν ὁ Πέτρος μοῦ χάρισε τὴ μαγκούρα του, πού θὰ μὲ συντροφεύη πάντα, ὅπως καὶ τὸ «Δελφίνι» τοῦ Kokoschka. Θὰ εἶμαι πάντοτε εὐγνώμων στὸν Πέτρο πού μὲ πήγε στὸν «δικό μου Ὀλυμπο».

19, 20 Ἀπ' ἐκεῖ ταξίδεψα στὴ Σάμο, ὅπου ἀκόμα οἱ ἄνθρωποι συνεχίζουν καὶ φτιάχνουν αὐτὰ τὰ ὄμορφα, περήφανα σκαριά. Εἶδα ἀμυγδαλιές, ἀγριοκάτσικα, πρόβατα, γαῖδουράκια καὶ πολλὰ ἀγριολούλουδα. Εἶναι ἓνα εἰδυλλιακὸ νησί μὲ θαυμά-

145,7

19, 20

24, 28

σια ψαρια και κρασί. Ὑπῆρχε ἀκόμα ὁ περίφημος ναὸς τῆς ἼΗρας.

Τὸ φθινόπωρο τοῦ 1974, μὲ τοὺς φίλους μου Κικὴ καὶ Ἀνδρέα Ξαναγύρισα στοὺς Δελφοὺς καὶ ἀνακάλυψα τὴν Ἀράχωβα — τὴ γραφικὴ πλατεία μὲ τὸν πλάτανο καὶ ὅλο τὸν κόσμον νὰ κάθεται στὴ σκιά του πίνοντας οὐζο ἢ καφέ, καὶ στὸν ἀέρα τὴ μυρωδιὰ τοῦ καμμένου ξύλου.

Λίγο ἀργότερα ἔφευγα ἀπὸ τὴν Ἀθήνα μὲ λεωφορεῖο γιὰ τὴν Ἀνδρίτσεινα, ἓνα χαριτωμένο χωριὸ στὰ βουνὰ τῆς Πελοποννήσου, ἀπ' ὅπου ἤθελα νὰ ἐπισκεφθῶ τὸ ναὸ τῶν Βασσῶν. Εἶχα δὴ τὴ ζωφόρο του στὸ Βρετανικὸ Μουσεῖο τοῦ Λονδίνου. Ὅταν ἔφθασα στὴν περιοχὴ ἀργὰ τὸ ἀπόγευμα ξέσπασε μιὰ φοβερὴ θύελλα μὲ κεραυνούς, σύννεφα πού ταξίδευαν γοργὰ καὶ χαμηλά, πάνω ἀπ' τὰ κεφάλια μας, ἀστραπὲς καὶ καταρρακτώδη βροχὴ. Ἔσπευσα νὰ προφυλαχθῶ στὸ καταφύγιο τοῦ φύλακα καὶ ἔγινα μάρτυρας στὸ φοβερὸ δράμα τῆς Πενθεσίλειας. Ὅταν ὁ οὐρανὸς ξεκαθάρισε ἀπὸ τὰ σύννεφα καὶ ὁ ἥλιος πού βασιλεύει κόσμησε τὸ ναὸ, ἡ εἰρήνη εἶχε ἐπανεέλθει. Ὁ ἀέρας ἦταν γεμάτος μὲ τὸ ἄρωμα τοῦ δενδρολίβανου, θυμαριοῦ, μυρτιάς, ρίγανης καὶ τοῦ βρεμμένου χώματος. Βρισκόμουν μόνος μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴ θεία παράσταση. Ὅταν γύρισα στὴν Ἀνδρίτσεινα καὶ τὴν εἰρηνικὴ ζωὴ τοῦ χωριοῦ, τότε πατοῦσα πάλι στὴ γῆ.

98-107

14 Κατόπιν, ὁ δρόμος μου μ' ὀδήγησε στὴ Σπάρτη καὶ τὸ Μυστρά.

81 Καθὼς ἀρχισα ν' ἀνεβαίνω στὸ Φραγκικὸ Κάστρο τῶν Βιλαρδουϊνῶν συνάντησα μιὰ χελώνα πού περνοῦσε τὸ μονοπάτι πού ἀκολουθοῦσα καὶ κατευθυνόταν σὲ μιὰ τοῦφα ἀγριοκुकλάμινα. Κάθησα κάτω καὶ παρακολούθησα τὸ βαρὺ καὶ ἐπίσημο ρυθμὸ τῆς. Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἦταν ἓνας δεύτερος καλὸς οἰωνός. Βρῆκα τὸ Μυστρά τυλιγμένο σὲ ἀτμόσφαιρα μυστικιστικὴ καὶ πολὺ συγκινησιακὴ, καὶ τὴ θεὰ πρὸς τὴν πεδιάδα τῆς Σπάρτης συναρπαστικὴ τόσο πού νὰ σοῦ κόβει τὴν ἀνάσα. Παντοῦ ροδιὰ καὶ λευκὴ ροδοδάφνη.

Ἀκολούθησα τὸν Ταῦγετο ὡς τὴ Μάνη. Ἀπὸ τὸ Γύθειο ἔκανα ἐκδρομὲς στὴν Ἀρεόπολη, Ἱερολιμένα καὶ Ἄλικα. Ἐκεῖνοι οἱ πάλλευκοι πύργοι! Μετὰ κατὰ μῆκος τοῦ κόλπου τῆς Μεσσηνίας ψηλά στὴν Καρδαμύλη. Τὸ ταξίδι μου στὴ Μονεμβασιά, Νεάπολη καὶ Ἀρχάγγελο μ' ἔκαναν νὰ περάσω ἀπὸ πραγματικὰ Ἀρκαδικὰ τοπία ὅπου συνάντησα τοιγγάνους πού ζοῦσαν σὲ ὁμορφες τέντες — τὸ χαμόγελό τους μοῦ μένει ἀλησμόνητο.

18, 30

129 Κατὰ τὸ τέλος αὐτοῦ τοῦ ταξιδιοῦ ἡ Κικὴ καὶ ὁ Ἀνδρέας μὲ πῆγαν στὴν Ἐρέτρια καὶ στὸ Μουσεῖο τῆς Χαλκίδας στὴν Εὐβοία, καθὼς ἤθελα νὰ δῶ τὸν «Θησέα καὶ Ἀντιόπη» ἀπὸ τὸ ναὸ τοῦ Ἀπόλλωνα. Εἶχα παρακολουθήσει τὸν πίνακα τοῦ Kokoschka στὶς πολλὲς φάσεις τῆς δημιουργίας του καὶ ἦταν

μιά συγκίνηση για μένα να δώ το γλυπτό κομμάτι και το τοπίο της Έρέτριας.

Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1975 ξαναγύρισα στὴν Ἑλλάδα μὲ μιὰ ἐκδρομὴ στὰ Μετέωρα καὶ τὸ Μέτσοβο στὰ βουνὰ τῆς Πίνδου. Ἀργότερα ἡ Κική μὲ ἐπεισε νὰ πάω στὴν Κρήτη. Δὲν ἤμουν τόσο πρόθυμος στὴν ἀρχὴ νὰ ἐπισκεφθῶ ἓνα ἴσο μεγάλο νησί γιατί εἶχα συνηθίσει νὰ ἀγαπῶ τὰ μικρότερα, ὅπου μποροῦσα νὰ περπατήσω ἀπὸ τὴ μιὰ ἄκρη τοῦ νησιοῦ ὡς τὴν ἄλλη, ὅπως ἔκανα στὴ Σαμοθράκη. Ἡ σύστασή της ὅμως κατάληξε νὰ γίνῃ μιὰ ἄλλη ἀκόμη καλλιτεχνικὴ καὶ ἀνθρώπινη ἐμπειρία πού δὲν ἤθελα νὰ εἶχα χάσει.

Ἐπισκέφθηκα τὴ Δυτικὴ πλευρὰ τῆς Κρήτης, περίφημη γιὰ τὴ φυσικὴ ὀμορφιά καὶ τοὺς φιλόξενους ἀνθρώπους της. Ἀπὸ τὸ Ρέθυμνο ἐπισκέφθηκα τὸ Ἀρκάδι καὶ τελικὰ ἔφτασα στὸ Καστέλλι Κισσάμου. Πέρασα μέρες στὶς μελιές ἀκτὲς τῆς Φαλάσαρνας ρεμβάζοντας καὶ μαζεύοντας κοχύλια. Ὁ φίλος μου ὁ Ἀντώνης μὲ πῆγε μὲ τὸ καϊκι του στὸ ἐρημονῆσι Γραμβοῦσσα μὲ τὸ ἐπιβλητικὸ θενετικὸ κάστρο καὶ καλύμψηα στὸν κόλπο Τηγάνι. Μετὰ πέρασα τὰ βουνὰ γιὰ νὰ ἐπισκεφθῶ τὴ χώρα Σφακιῶν ὅπου ἔμεινα στὸ εὐχάριστο ξενοδοχεῖο Ξενίας καὶ εἶδα τὰ τόσο πολλὰ ψάρια καὶ ἄστακούς πού εἶχε ζωγραφίσει ὁ Kokoschka.

Μέσω τοῦ Φραγκοκάστελλου καὶ τοῦ Σπηλιοῦ μὲ τις πηγές τους ταξίδεψα στὴ Φαιστό, Ἁγία Τριάδα, Γόρτυνα καὶ Κνωσσό. Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο θέλω νὰ εὐχαριστήσω τὸν καλὸ μου κρητικὸ σύντροφο ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιάς μου γιὰ τις φροντίδες καὶ τις ὁδηγίες του πού ἔκαναν νὰ πραγματοποιηθῆ αὐτὸ τὸ ἀλησμόνητο ταξίδι. Μόνο στὸ τέλος τοῦ ταξιδιοῦ μου θέλησα νὰ ἐπισκεφθῶ τὸ Μουσεῖο Ἡρακλείου γιὰ νὰ δῶ τοὺς θησαυροὺς τῆς Μινωικῆς τέχνης. Ὅταν ἄφησα τὴν Κρήτη ἔκλαψα.

Αὐτὲς οἱ γραμμὲς πού συνοδεύουν τὴν ἐκθεση αὐτὴ εἶναι ἡ ταπεινὴ μου προσφορὰ στὸν Oskar Kokoschka γιὰ τὰ 90 του χρόνια καὶ ἡ εὐχή μου νὰ τὸν συντροφεύσω στὸ ἔργο του «Ἀφιέρωμα στὴν Ἑλλάδα». Αὐτὸς εἶναι ὁ δικός μου Βιργίλιος καὶ τὸν εὐχαριστῶ πού μοῦ ἄνοιξε τὰ μάτια.

Ἐπιθυμῶ νὰ εὐχαριστήσω τὸν δόκτορα Δ. Παπαστάμου γιὰ τὸν αὐθόρμητο ἐνθουσιασμό του γι' αὐτὴ τὴν ἐκθεση πού μοῦ ἔδωσε τόση χαρὰ καὶ τὸν δόκτορα Ι.Α. Σακελλαράκη τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν γιὰ τὴν πρότασή του νὰ ἐκθέσω τις λιθογραφίες καὶ τὰ σχέδια γιὰ τὴν Ἑλλάδα τοῦ Oskar Kokoschka.

Θέλω ἐπίσης νὰ εὐχαριστήσω τοὺς: Gotthard de Beauclair, Gertrude Fehr, Καθηγητὴ Ο. Kokoschka καὶ τὴ γυναίκα του Oida, Hermine καὶ Erich Kreuzer, Barbara Lloyd, Kiki καὶ Andrew Macnab, J.S. Trofimovs καὶ τὴ γυναίκα του Kerry, Καθηγητὴ Friedrich Welz καὶ Edi Wolfensberger πού συνέβαλαν

τόσο πολύ στο να γίνη αυτή ή έκθεση, με τὸ θερμὸ ἐνθουσιασμό και τὴ γενναιόδωρη φιλία τους.

Τέλος θέλω νὰ εὐχαριστήσω τὸν δόκτορα R. Strong Διευθυντὴ τοῦ Μουσείου Βικτωρίας και Ἀλβέρτου στὸ Λονδίνο, τὸν δόκτορα C.M. Kauffmann, Διευθυντὴ τοῦ Τμήματος Χαρακτικῶν, Σχεδίων και Πινάκων και τὶς βοηθοὺς του δεσποινίδες Tina Huntley και Susan Lambert και ὅλους τοὺς καλοὺς μου φίλους στὸ ἴδιο Μουσεῖο γιὰ τὴν πολύτιμη βοήθεια ποὺ συντέλεσε στὴν πραγματοποίησιν αὐτῆς τῆς ἐκθέσεως.

Κόμης Reinhold Bethusy-Huc
Nussdorf, Δεκέμβριος 1975.

MY GREEK JOURNEYS

It was on the 6th of April 1968 when my beloved mother died quite unexpectedly. That I could not be near her in that moment of life I had always feared - and it had happened. Her death was the darkest hour in my life.

In the summer of the same year I moved to Vienna and at the end of July I followed the invitation of my good friend Andrew Macnab in Athens to spend my holidays in Greece. It was my first visit to Hellas.

12 My introduction to Greece was the island of Aegina - the temple of the Goddess Aphaea. I had seen the sculptures of the temple in the Munich Museum and tried to imagine them in these surroundings. The temple was also familiar to me from the lithograph by Oskar Kokoschka, which I had acquired a year
140, 141 before. The greatest discovery I made was the light - the Light of Greece, which fills my life from then on.

I returned to Athens and visited the Acropolis. I was over-
4, 13 whelmed by its temples, its unique position and in the distance
15, 144 I saw Aegina. To the museum on the Acropolis I returned on each
130 of my subsequent visits, like a pilgrimage.

Then I left Athens to visit the Island of Mytilene. Mostly I travelled by bus or walked many hours each day meeting the most charming people working in the fields, vineyards or at their boats. I never stayed in a hotel. When I watched their dancing in the local taverna, late at night, the bucolic world of Silenus, Satyrs, Dionysos and Pan came alive and I began to appreciate Greek painting. It was a superb and rare experience. I was on the island of Daphnis and Chloe.

8 When I returned to Athens my friend took me to Delphi. Early in the morning I walked to the Castalian Fountain to have a drink of water. As the sun came up over Arachova all one could

hear were the birds. I was so happy to be alone in this sanctuary. What blessed solitude! Later in the morning we went down to Itea on the gulf of Corinth and passed through the most beautiful
22 olive groves I had ever seen.

Shortly after I left by boat from Piraeus for Paros and Naxos. I am still moved by the singing of an old blind man in a monastery high up in the hills, which reminded me of Rembrandt's "Saul and David" — the Power of Music.

When I returned from these islands I went down the Peloponnesos to visit Mycenae and Epidaurus. With a discovery of the Island of Ithaca my first Greek Journey had come to an end.

I was so happy and grateful to have been able to see and experience so much of what Oskar Kokoschka had captured in his drawings - the light and spirit of Greece and its wonderful people. It became the consolation for the loss of my dear mother.

In 1969 I returned to Greece to re-visit Ithaca. I had read
34-78 Homer's Odyssey during the winter and before I attempted to acquire Kokoschka's lithographs to it I wanted to see more of the island. Then I began to understand why he opened his gigantic cycle of drawings with the "Lizard and Grasshopper".
34 I have to thank my friends Panos and Beatrice Gratsos for their generous hospitality in Skinos and Panos for taking me with his "Allegro ma non troppo" to the Island of Atokos, the island of Penelope, to Skorprios and many other places in Ithaca, which
21 set the tone for my Odyssey.

On the occasion of this visit to Greece I also re-visited the Island of Aegina with my dear friends Honza and Helenka from my beloved Prague. For his kind and understanding words in the catalogue of my first exhibition of works by Oskar Kokoschka in London 1971 I am still indebted.

In 1971 I was welcomed in Athens by my friend Andrew
139 Macnab and his charming Greek wife Kiki. We spent a long weekend together at Cape Sounion. Then I went to ancient
124 Corinth and from Patras I returned once more to Ithaca. The rest of my stay I spent in Olympia and in the mountains of the
11 Peloponnesos.

In 1973 I went by boat from Piraeus to the Island of Samothrace. It was a delightful trip. I shall never forget the morning of my arrival. I was invited by the captain to watch from his bridge the sun rise. As we approached the island with its dramatic mountain range the sun came up over Mount Fengari and then an unforgettable ritual took place. We were surrounded by dolphins, whose playfulness, joy, leaps and happy noises above a calm sea thrilled me no end. I considered it a good omen.

When we approached Kalamiotissa the air was filled with the scent of delicious herbs. The boat dropped anchor out in

the sea and a rowing boat came to fetch us. I realized I had arrived on one of Pan's islands. The huge plane-trees and refreshing mountain streams, the gigantic rocks and golden corn-fields made me feel like being in a paradise. The island is blessed with nightingales and jasmine. Every morning I was awakened by the gentle sound of innumerable bells from a herd of goats which passed on its way into the mountains, accompanied by the curious noises of the goatherd Petros. There was a repeat performance each night when they returned. Again I had to think of the Power of Music. I wandered all over the island and met many charming people who invited me to their homes. I had my siesta in the shade of ancient olive trees and listened to the chirps of my beloved cicadas. My greatest wish however was to climb Mount Fengari. God Poseidon is supposed to have watched the battle of Troy from up there. My dream came true when Petros, the goatherd, turned up quite early one morning with his donkey, his dog Pano and in his right hand proudly holding his magura. It took us 7 hours to climb the top. There was no path. From there I was able to see Mount Ida. It will always be the most memorable experience of my Odyssean Wanderings. During our ascent, Pano became Kokoschka's drawing of the "Shepherd's Dog" in the Museum of the Acropolis. This blessed day was crowned by Petros presenting me with his magura, which will accompany me until the end of my days as will Kokoschka's "Dolphin". I shall always be grateful to Petros for having taken me to my Olympus.

9
145. 7
19, 20
24, 28

From there I travelled to Samos, where they still build these beautiful proud boats. I saw almond trees, wild goats, sheep, donkeys and many wild flowers. It is an idyllic island with delicious fish and wine and the temple of Hera.

In autumn of 1974 I returned with my friends Kiki and Andreas to Delphi and I discovered Arachova — the delightful plateia with its plane-tree and all the people sitting in its shade having their ouzo or cafe and in the air the smell of wooden fires.

A little later I left from Athens by bus for Andritsaina, a delightful village in the mountains of the Peloponnesos, from where I wanted to visit the temple of Bassae. I had seen the frieze of Bassae in the British Museum in London. When I arrived at the site late in the afternoon a fearful thunderstorm broke with low and fast-moving clouds, thunder and lightning and torrential rain. I had to take refuge in the attendant's shelter and witnessed the fearful drama of Penthesilea. When the clouds cleared and the setting sun graced the temple peace was restored. The air was filled with the scent of rosemary, thyme, myrtle, organum and damp soil. I was alone with this divine performance. When I returned to Andritsaina and its peaceful village life I came back to earth.

14 Then my way took me to Sparta and Mystra. As I began my
climb to the Frankish Castle of the Villehardouins I was greeted
81 by a tortoise, which crossed my path and headed for a patch
of wild cyclamen. I sat and watched its solemn purpose. I am
sure it was another good omen. Mystra I found mystic and very
moving and the view on to the plain of Sparta breathtaking.
Everywhere rose and ivory coloured oleander.

I followed the Taygetos Mountains to Mani. From Gythion
I made excursions to Areopolis, Yerolimini and Alikea. Those
white towers! Then along the Gulf of Messenia up to Kardamyli.
My trip to Monemvasia, Neapolis and Archangelos took me
18, 30 through truly Arcadian countryside where I met colourful gypsies
living in beautiful tents — I can hardly forget their smiles.

At the end of this journey Kiki and Andreas took me to Ere-
tria and the Museum of Chalkis on the Island of Euboea as I
129 wanted to see "Theseus and Antiope" from the temple of Apollo.
I had seen Kokoschka's painting in its many stages of creation
and it was moving for me to see the fragment and the site of
Eretria.

In June 1975 I returned to Greece with an excursion to Me-
teora and Metsovo in the Pindus mountains. Later Kiki persuad-
ed me to fly to Crete. I was reluctant first to visit such a big island
as I had grown to love the smaller islands where I could walk
from one end to the other as I did in Samothrace. However her
recommendation turned out to be yet another artistic and hu-
man experience I would not have wanted to miss.

I visited the western half of Crete, famous for its natural
beauty and its hospitable people. From Rethymnon I visited also
Arkadi and finally arrived in Kastelli/Kissamou. I spent days
on the honied beaches of Phalasarna dreaming and collecting
shells. My friend Antonis took me with his boat to the deserted
island of Gramvousa with its imposing Venetian fort and I swam
in the Bay of Tigani. Then I crossed the mountains to visit
25, 26 Chora Sfakion, where I stayed in the delightful Xenia hotel and
27, 31 saw the many fish and lobster Kokoschka had drawn.

Via Francocastello and Spili with its fountains I travelled
to Phaestos, Haghia Triada, Gortys and Knossos. At this point
I wish to thank my good Cretan companion from the bottom of
my heart for his care and guidance which made this memor-
80 able journey possible. Only at the end of my trip did I want to
visit the Museum of Herakleion to see the treasures of Minoan
Art. When I left Crete I cried.

These lines accompanying this exhibition are my humble
offering to Oskar Kokoschka for his 90th birthday and my wish
to join him in his "Homage to Hellas". He is my Virgil and I have
to thank him for having opened my eyes.

I wish to thank Dr D. Papastamos for his spontaneous

enthusiasm for this exhibition which warmed my heart, and Dr. J.A. Sakellarakis from the National Archaeological Museum in Athens for having suggested to show my lithographs and etchings of Oskar Kokoschka's Greece. My thanks are also due to the following for their heart-warming enthusiasm and generous friendship, which have contributed so much to make this exhibition a memorable one: Gotthard de Beauclair, Gertrude Fehr, Professor O. Kokoschka and his wife Olda, Hermine and Erich Kreuzer, Barbara Lloyd, Kiki and Andrew Macnab, J.S. Trofimovs and his wife Kerry, Professor Friedrich Welz and Edi Wolfensberger.

Finally I wish to thank Dr. R. Strong, Director of the Victoria & Albert Museum in London, Dr. C.M. Kauffmann, Keeper of the Department of Prints, Drawings and Paintings and his assistants Miss Tina Huntley and Miss Susan Lambert and all my good friends at the V. & A. for their valuable assistance in making this exhibition possible.

*Reinhold, Count Bethusy-Huc
Nussdorf, December 1975.*

Ein Pferd
Gulberg
von MZ
7.7.73

Mit dem Gischen Strakoscher
Reinhold Becking
30. X. m. a. / 1969

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

- 1 "Ερως και Ψυχή. 1955. Λιθογραφία
- 2 Αὐτοπροσωπογραφία. 1956. Λιθογραφία

- *Ἀφιέρωμα στην Ἑλλάδα*-. 1964. Λιθογραφίες
- 3 Γυναίκα πού πενθεῖ
- 4 Ἀκρόπολις I
- 5 Σειρήνα
- 6 Ὑγεία I
- 7 Ὁ σκύλος τοῦ βοσκῆ
- 8 Ἡ Κασταλία πηγὴ — Δελφοὶ
- 9 Ὁ Διόνυσος πάνω σὲ γαῖδαρο
- 10 Χορεύτρια
- 11 Ὀλυμπία
- 12 Αἶγινα II
- 13 Ἀκρόπολις II
- 14 Μυστράς
- 15 Ὁ Ξανθὸς Ἔφηθος

- *Ταξίδι στην Ἀπουλία*-. 1964. Λιθογραφίες
- 16 Ἄμαξα σὴ Μάτερα
- 17 Χωριὸ μὲ κίονες στὸ πρῶτο πλάνο
- 18 Ὁ γαῖδαρος Ciuccio
- 19 Ἀμυγδαλιές
- 20 Δύο πρόβατα, δύο μικροὶ χοῖροι
- 21 Τρεῖς ἀγριόχοιροι
- 22 Ἐλαιώνας
- 23 Νεαρὸ ζευγάρι πού χορεύει
- 24 Πλοῖο, μεγάλο σὰ φάλαινα
- 25 Δύο ψάρια καὶ ἓνας ἀστακὸς
- 26 Ξιφίας
- 27 Μεγάλος ἀστακὸς καὶ ψάρι
- 28 Πλοῖο πού μοιάζει μὲ δελφίνι
- 29 Κόρη
- 30 Γαῖδαρος μὲ ἄμαξα
- 31 Ψάρια καὶ ἀστακὸς
- 32 Τέσσερις ἀγριόχοιροι
- 33 Νεαρὴ γυναίκα ἀπὸ τὴν Ἀπουλία

- «*Ὀδύσσεια*». 1965. Λιθογραφίες
- 34 Σαύρα και άκρίδα
 - 35 Ἡ Παλλάς Ἀθηνά
 - 36 Τὸ Συμβούλιο τῶν Θεῶν
 - 37 Ἡ Ἀθηνά δένει τὰ χρυσὰ σανδάλια της
 - 38 Ὁ Ἑρμῆς πηγαίνοντας στὴν Καλυψῶ
 - 39 Ἡ Καλυψῶ και ὁ Ὀδυσσεύς
 - 40 Ὁ Ὀδυσσεύς ναυαγός
 - 41 Ὁ Ὀδυσσεύς συναντᾶ τὴ Ναυσικά
 - 42 Ἡ Ἀθηνά ὀδηγεῖ τὸν Ὀδυσσεύα στὸ βασιλικὸ παλάτι
 - 43 Ὁ Ὀδυσσεύς ἱκετεύει τὴ βασίλισσα Ἀρήτη γιὰ προστασία
 - 44 Ὁ Δημόδοκος ἐξυμνεῖ τὰ κατορθώματα τοῦ Ὀδυσσεύα
 - 45 Ὁ Πολύφημος
 - 46 Ἡ Κίρκη μεταμορφώνει τοὺς ἄνδρες σὲ χοίρους
 - 47 Ἡ Κίρκη μιλάει μὲ τὸν Ὀδυσσεύα
 - 48 Θυσία γιὰ τοὺς νεκροὺς στὸν Ἄδη
 - 49 Ὁ Τάνταλος και ὁ Σίσυφος
 - 50 Σειρήνες
 - 51 Ἡ Σκύλλα και ἡ Χάρυβδις
 - 52 Ἡ σφαγὴ τῶν ἱερῶν βοδιῶν
 - 53 Ὁ Ὀδυσσεύς ξυπνᾶει μετὰ τὴν ἀφίξή του στὴν Ἰθάκη
 - 54 Ἡ Ἀθηνά μεταμφιεσμένη σὲ βοσκὸ
 - 55 Ἡ Ἀθηνά διαλύει τὴν ὀμίχλη και ἀποκαλύπτει τὴν Ἰθάκη
 - 56 Τὰ σκυλιὰ ἐπιτίθενται στὸν Ὀδυσσεύα
 - 57 Ἡ Ἀθηνά προστάζει τὸν Τηλέμαχο νὰ γυρίσει στὴν πατρίδα
 - 58 Ἐνα μήνυμα γιὰ τὸν Τηλέμαχο
 - 59 Ὁ Ὀδυσσεύς και ὁ Τηλέμαχος στὴν καλύβα τοῦ Εὐμαιοῦ
 - 60 Οἱ Μνηστήρες σπεύδουν στὸ λιμάνι
 - 61 Ἡ Πηνελόπη κατηγορεῖ τοὺς Μνηστήρες
 - 62 Ὁ Ὀδυσσεύς χλευάζεται ἀπὸ τὸν Μελανθέα
 - 63 Ὁ σκύλος Ἄργος ἀναγνωρίζει τὸν Ὀδυσσεύα
 - 64 Ὁ Ἀντίνοος ρίχνει ἕνα σκαμνὶ στὸν Ὀδυσσεύα
 - 65 Ὁ Ὀδυσσεύς παλεύει μὲ τὸν ζητιάνο Ἴρο
 - 66 Ἡ Πηνελόπη και ἡ Εὐρυνόμη
 - 67 Ἡ Πηνελόπη παρουσιάζεται στοὺς Μνηστήρες
 - 68 Ἡ Εὐρύκλεια ἀναγνωρίζει τὸν Ὀδυσσεύα
 - 69 Τὸ ὄνειρο τῆς Πηνελόπης
 - 70 Τὸ γέλιο τῶν ἀδιάντροπων θεραπαινίδων
 - 71 Ὁ Ὀδυσσεύς τεντώνει τὸ τόξο
 - 72 Ὁ Ὀδυσσεύς σκοτώνει τὸν Ἀντίνοο
 - 73 Ὁ Ὀδυσσεύς μετὰ τὴν ἐξόντωση τῶν Μνηστήρων
 - 74 Ἡ ἀμφιβολία τῆς Πηνελόπης
 - 75 Τὸ ξανασμίξιμο τοῦ Ὀδυσσεύα και τῆς Πηνελόπης
 - 76 Ἀκόμη ἕνας χωρισμός
 - 77 Ὁ Εὐπείθης προκαλεῖ μία νέα ἀναταραχὴ
 - 78 Ἡ Ἀθηνά διαλύει τὴν φιλονικία
 - 79 Πήγασος. 1966. Λιθογραφία
 - 80 Ὁ Ἑρμῆς. 1969. Λιθογραφία
 - 81 Μακροζωΐα. 1968. Λιθογραφία
- «*Οἱ Βάτραχοι*». 1969. Ὁξευγραφίες
- 82 Φανταστικὸ πορτραῖτο τοῦ Ἀριστοφάνη

- 83 'Ο Διονύσιος μεταμφιεσμένος σὲ Ἡρακλῆ καὶ ὁ Ξανθίας μὲ τὸν γαῖδαρο στοὺς ὠμούς
- 84 'Ο Διόνυσος καὶ ὁ βαρυφορτωμένος Ξανθίας στὴ Λίμνη τῶν Νεκρῶν
- 85 Οἱ Βάτραχοι
- 86 'Ο Διόνυσος καὶ ὁ Ξανθίας συναντοῦν τὴν Ἑμπούσα.
'Εμφάνιση τοῦ χοροῦ τῶν μυημένων
- 87 Ξυλοδαρμός. 'Ο Διόνυσος καὶ ὁ Ξανθίας δέρνονται περιοδικὰ ἀπὸ τὸν Αἰακὸ
- 88 'Ο Διόνυσος, ὁ Αἰσχύλος καὶ ὁ Εὐριπίδης προσφέρουν θυσία πρὶν ἀπὸ τὸν θεατρικὸ ἀγῶνα
- 89 Ἡ ἔριδα
- 90 Ἡ κρίση τοῦ Διονύσου
- 91 'Ο Πλούτων καλεῖ τὸν Διόνυσο νὰ κρίνει τὸν θεατρικὸ ἀγῶνα
- 92 Τὸ δικαστήριον. 'Ο Χορὸς ἀναγγέλει στοὺς θεατὲς τὸν θεατρικὸ ἀγῶνα
- 93 Ἡ ἐξοδος
- 94 Κοῦρος I. 1970
- 95 Κοῦρος II. 1970. Λιθογραφία
- 96 Ἐνας Ἕλληνας δείχνει σ' ἓνα νέο ἓνα ναό. 1970. Λιθογραφία
- 97 Ἡ πτῶση τοῦ Ἀχιλλέα. 1969. Λιθογραφία

«Πενθεσίλεια». 1970. Ὁξυγραφίες

- 98 Πενθεσίλεια
- 99 Ἡ Πενθεσίλεια στὸ πεδίο τῆς μάχης τῆς Τροίας
- 100 Ἡ Πενθεσίλεια συναντᾷ τὸν Ἀχιλλέα στὸ πεδίο τῆς μάχης
- 101 Τὰ ἄλογα τοῦ Ἀχιλλέα δειλιάζουν μπροστὰ στὸ γκρεμὸ
- 102 Ἡ Πενθεσίλεια πέφτει ἀπὸ τὸ ἄλογό της ἐνῶ καταδιώκεται ἀπὸ τὸν Ἀχιλλέα
- 103 Διάλογος Πενθεσίλειας καὶ Ἀχιλλέα
- 104 Ἡ Πενθεσίλεια ἀνακοινώνει τὴν ἀπόφασή της νὰ μονομαχήσῃ μὲ τὸν Ἀχιλλέα
- 105 Ἡ Πενθεσίλεια ἐπιτίθεται στὸν πεσμένο Ἀχιλλέα
- 106 Ἡ Πενθεσίλεια ἀλλόφρων ἀγκαλιάζει τὸν νεκρὸ Ἀχιλλέα
- 107 Ἡ Πενθεσίλεια αὐτοκτονεῖ

«Τρωάδες». 1973. Λιθογραφίες

- 108 Ἡ περικεφαλαία τοῦ Ἑκτορα
- 109 Τὸ σῶμα τοῦ Ἑκτορα σύρεται ἀπὸ τὸ ἄρμα τοῦ Ἀχιλλέα
- 110 Ἡ Ἀνδρομάχη θρηνεῖ τὸν νεκρὸ Ἑκτορα
- 111 Ὁ Ἐπειός, ὁ δημιουργὸς τοῦ Δούρειου Ἴππου
- 112 Οἱ ἄνδρες ποὺ ἦταν κρυμμένοι στὸν Δούρειο Ἴππο εἰσέρχονται στὴν Τροία
- 113 Ὁ Πρίαμος ἀποκεφαλίζεται στὸ βωμὸ τοῦ παλατιοῦ του
- 114 Ἡ Ἐκάβη θρηνεῖ τὴν πτῶση τῆς Τροίας
- 115 Ὁ Χορὸς τῶν αἰχμαλῶτων γυναικῶν
- 116 Ἡ Κασσάνδρα προφητεύει συμφορὰ γιὰ τοὺς νικητὲς
- 117 Ἡ Κασσάνδρα ὀδηγεῖται στὸ πλοῖο τοῦ Ἀγαμέμνονα
- 118 Ἡ Πολυξένη θυσιάζεται στὸν τάφο τοῦ Ἀχιλλέα
- 119 Ἡ Ἀνδρομάχη κρατᾷ τὸν Ἀστυάνακτα στὴν ἀγκαλιά της. Ὁ Ταλθύβιος ζητᾷ νὰ πετάξουν τὸν Ἀστυάνακτα ἀπὸ τὰ τεῖχη τῆς Τροίας
- 120 Ἡ Ἐκάβη κατηγορεῖ τὴν Ἑλένη ὡς ἀφορμὴ τοῦ πολέμου καὶ ζητᾷ τὸν θάνατό της

- 121 Τὸ νεκρὸ σῶμα τοῦ Ἀστυάνακτα μεταφέρεται στὴν ἀσπίδα τοῦ Ἑκτορα
- 122 Ἡ Ἑκάβη στρέφει τὸ πρόσωπό της ἀπὸ τὴ φλεγόμενη Τροία
- 123 Ἡ Αὐτοῦ Μακαριότης Βενέδικτος Ι΄ Ἕλληνας Ὁρθόδοξος Πατριάρχης τῶν Ἱεροσολύμων. 1973/1974. Λιθογραφία
- «Τετράδιο Σχεδίων ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα». 1970. Ἐκτύπωση ἀπὸ τὸν ἐκδοτικὸ οἶκο Edition Bucher
- 124 Ὁ ἀρχαϊκὸς Ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνα στὴν Παλαιὰ Κόρινθο
- 125 Ζωγραφισμένη κεραμικὴ Μετόπη ἀπὸ Δωρικὸ Ναὸ
- 126 Ἄλογο καὶ ἄρμα σὲ γεωμετρικὸ ἀγγεῖο καὶ ἀγαλματίδιο τῆς Ἀθηνᾶς
- 127 Ἀνάγλυφη παράσταση θυσίας στὸν Πάνα καὶ στὶς Νύμφες
- 128 Μάχη Θεῶν καὶ Γιγάντων
- 129 Ὁ Θησέας καὶ ἡ Ἀντιόπη ἀπὸ τὸν Ναὸ τῆς Ἐρέτριας
- 130 Ὁ Τυφὼν ἀπὸ τὸν ἀρχαῖο Ναὸ τῆς Ἀθηνᾶς στὴν Ἀθήνα
- 131 Ἀρχαϊκὸς Κούρος — Μέγαρα
- 132 Ὁ Ἑρμῆς ἀπὸ τὴ βάση ἑνὸς κίονος τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος στὴν Ἔφεσσο
- 133 Γυναικεῖα μορφή ἀπὸ τὴ βάση κίονος τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος στὴν Ἔφεσσο
- 134 Σειρήνα μὲ τύμπανο
- 135 Κεφάλι γενειοφόρου
- 136 Κόρη
- 137 Ἀρχαϊκὸς Κούρος ἀπὸ τὸ Ἱερό τοῦ Ἀπόλλωνα Πτώου
- 138 Τμῆμα ἀπὸ ἀρχαϊκὴ στήλη
- 139 Ὁ Ναὸς τοῦ Ποσειδῶνα στὸ Σούνιο
- 140 Κεφάλι μοσχარიοῦ στὴν ἀγορὰ τῆς Αἰγίνας
- 141 Γαῖδούρια στὴ βοσκή — Αἰγίνα
- 142 Κούρος ἀπὸ τὴ Θήρα
- 143 Νέος
- 144 Ξανθὸς ἔφηβος
- 145 Ὁ σκύλος τοῦ βοσκοῦ
- 146 Μαχόμενοι Ἕλληνες ἀπὸ Μνημεῖο στὴν πόλη Ξάνθο
- 147 Μαχόμενοι Ἕλληνες ἀπὸ Μνημεῖο στὴν πόλη Ξάνθο

CATALOGUE

- 1 Amor and Psyche. 1955. Lithograph
- 2 Selfportrait. 1956. Lithograph

"Homage to Hellas", 1964. Lithographs

- 3 Woman Mourning
- 4 Acropolis I
- 5 Siren
- 6 Hygeia I
- 7 Shepherd's Dog
- 8 Delphi / Castalian Fountain
- 9 Dionysos on a Donkey
- 10 Dancing Girl
- 11 Olympia
- 12 Aegina II
- 13 Acropolis II
- 14 Mystras
- 15 Blond Ephebe

"Apulian Journey", 1964. Lithographs

- 16 Mule Cart in Matera
- 17 Village with Columns in the Foreground
- 18 The Donkey Ciuccio
- 19 Almond Trees
- 20 Two Sheep, Two little Pigs
- 21 Three wild Boar
- 22 Olive Grove
- 23 Young Couple dancing
- 24 Ship, Thick as a Whale
- 25 Two Fish and a Lobster
- 26 Swordfish, mansize
- 27 Giant Lobster and Fish
- 28 Ship like a Dolphin
- 29 Kore
- 30 Donkey with Cart
- 31 Fish and Lobster
- 32 Four wild Boar
- 33 Young Apulian Woman

"Odyssey". 1965. Lithographs

- 34 Lizard and Grasshopper
- 35 Pallas Athene
- 36 Council of the Gods
- 37 Athene fastens her golden sandals
- 38 Hermes on his way to Calypso
- 39 Calypso and Odysseus
- 40 Odysseus shipwrecked
- 41 Odysseus meets Nausicaa
- 42 Athene accompanies Odysseus to the Palace of the King
- 43 Odysseus implores Queen Arete for protection
- 44 Demodocos sings of the deeds of Odysseus
- 45 Polyphemus
- 46 Circe turns the men into Pigs
- 47 Circe speaking to Odysseus
- 48 Sacrifice for the Dead in Hades
- 49 Tantalus and Sisyphus
- 50 Sirens
- 51 Scylla and Charybdis
- 52 The Slaughter of the Holy Cows
- 53 Odysseus awakening after his landing in Ithaca
- 54 Athene disguised as a shepherd boy
- 55 Athene lifts the Fog and unveils Ithaca
- 56 The Watchdogs attack Odysseus
- 57 Athene orders Telemachus to return home
- 58 An Omen for Telemachus
- 59 Odysseus and Telemachus in the shed of Eumaeus
- 60 The Suitors hurry to the port
- 61 Penelope's accusation
- 62 Odysseus mocked by Melantheus
- 63 The Dog Argos recognises Odysseus
- 64 Antinoos throws a stool after Odysseus
- 65 Odysseus struggles with the Beggar Iros
- 66 Penelope and Eurynome
- 67 Penelope appears in front of the Suitors
- 68 Odysseus recognized by Eurycleia
- 69 Penelope's Dream
- 70 The Laughter of the shameless maidens
- 71 Odysseus with the Bow
- 72 Odysseus kills Antinoos
- 73 Odysseus after the victory over the Suitors
- 74 Penelope's Doubt
- 75 The newly Wedded
- 76 Yet another Separation
- 77 Eupeithes causes another uproar
- 78 Athene making Peace
- 79 Pegasus. 1966. Lithograph
- 80 Hermes. 1969. Lithograph
- 81 Longevity. 1968. Lithograph

"The Frogs". 1969. Dry-point Etchings

- 82 Imaginary Portrait of Aristophanes

- 83 Dionysos disguised as Heracles and Xanthias with the Donkey on his shoulders
- 84 Dionysos and the heavily laden Xanthias near the Sea of the Dead
- 85 The Frogs
- 86 Dionysos and Xanthias encounter Empuse. Appearance of the Choir of the Initiated
- 87 Scene of Castigation. Dionysos and Xanthias are chastised in turn
- 88 Dionysos, Aeschylus and Euripides make their offering before the Contest
- 89 The Dispute
- 90 The Judgement of Dionysos
- 91 Pluton prevailing on Dionysos to adjudicate the Contest
- 92 The Tribunal. The Contest is announced by the Choir to the Spectators
- 93 Exodus
- 94 Kouros I. 1970. Serigraphy
- 95 Kouros II. 1970. Lithograph
- 96 Greek shows a Youth a Temple. 1970. Lithograph
- 97 Achilles above the precipice. 1969. Lithograph

"Penthesilea". 1970. Dry-point Etchings

- 98 Penthesilea
- 99 Penthesilea on the battle field of Troy
- 100 Encounter between Penthesilea and Achilles on the battle field
- 101 Achilles horses shy at the precipice
- 102 Penthesilea is thrown from her horse while in flight from Achilles
- 103 The Dialogue of Penthesilea and Achilles
- 104 Penthesilea announces her decision to take up Achilles' challenge
- 105 Penthesilea attacks the fallen Achilles
- 106 Penthesilea in her Rage seizes the dead Achilles
- 107 Penthesilea killing herself

"The Women of Troy. 1973. Lithographs

- 108 Hector's Helmet
- 109 Hector's body dragged by Achilles' chariot
- 110 Andromache mourning over Hector's body
- 111 Epeios, the maker of the wooden horse
- 112 The men from the wooden horse enter Troy
- 113 Priam is slain at the altar in his palace
- 114 Hecuba's lament over the fall of Troy
- 115 Chorus of the captive women
- 116 Cassandra prophesies disaster for the victors
- 117 Cassandra is led away to Agamemnon's ship
- 118 Polyxena is sacrificed on the tomb of Achilles
- 119 Andromache with Astyanax in her arm. Talthibios demands the surrender of Astyanax to be thrown from the walls of Troy
- 120 Hecuba accuses Helen as the cause of the war and asks for her death
- 121 The body of Astyanax is brought on Hector's shield
- 122 Hecuba turns away from burning Troy
- 123 His Beatitudo Benedictos I Greek Orthodox Patriarch of Jerusalem. 1973/1974. Lithograph

"Greek Sketchbook. 1970. Published by Verlag Edition Bucher, Luzern.

24 Reproductions of coloured pencil drawings

- 124 The Archaic Temple of Apollo in Ancient Corinth
- 125 Painted pottery Metope from a Doric Temple.
- 126 Horse and Chariot on a geometric Vase and Statuette of Athene
- 127 Relief depicting offering to Pan and the Nymphs
- 128 Battle of the Gods with the Giants
- 129 Theseus and Antiope from the temple in Eretria
- 130 The three-bodied Typhon from the ancient temple of Athene in Athens
- 131 Archaic Kouros — Megara
- 132 Hermes, from the base of a column from the temple of Artemis in Ephesos
- 133 Female figure, from the base of a column from the temple of Artemis in Ephesos
- 134 Siren with Tympanon
- 135 Head of a bearded man
- 136 Kore
- 137 Archaic Kouros from the Sanctuary of Apollo Ptoios
- 138 Fragment of an archaic stele
- 139 The Poseidon Temple in Cape Sounion
- 140 Dead Calf's Head in the meat market of Aegina
- 141 Grazing Donkeys on Aegina
- 142 Kouros from Thira
- 143 Youth
- 144 Blond Ephebe
- 145 Shepherd's Dog
- 146 Battling Greeks from a monument in Xanthos
- 147 Battling Greeks from a monument in Xanthos

ΠΙΝΑΚΕΣ

PLATES

Επιμέλεια: Νικόλαος Μανωλάκης
Αθήνα 2010

Ροβέρτος Μανώλης
Χρυσ. Βίλλ. Ζουρ. 73

1. "Ερως και Ψυχή
Amor and Psyche

XII / XIX

Μηκος Στελες

Κωνσταντίνος Στελες
for the first drawing
for the first drawing
for the first drawing
1970

2. Αυτόπροσωπογραφία
Selfportrait

3. Γυναίκα που πενθεί
Woman Mourning

Ολλανδία
1956

5. Σειρήνα
Siren

Μυκηνάκιον
57/2

13. 'Ακρόπολις II
Acropolis II

2/50

Μολιτσής

23. Νεαρό ζευγάρι που χορεύει
Young Couple dancing

31/50

M. K. K.

29. Kóρη
Kore

ΟΔΥΣΣΕΙΑ

34. Σαύρα και άκριδα
Lizard and Grasshopper

5/50

W. W. W. W.

48. Θυσία για τους νεκρούς στον "Αδη"
Sacrifice for the Dead in Hades

5/50

Μηλιτζάνης

55. 'Η Ἀθηνά διαλύει τὴν ὁμίχλη καὶ ἀποκαλύπτει τὴν Ἰθάκη
Athena lifts the fog and unveils Ithaca

5/50

Ολλυτορδελι

62. 'Ο 'Οδυσσεύς χλευάζεται από τόν Μελανθέα
Odysseus mocked by Melantheus

550

E. M. W. Warhol

77. 'Ο Εύπειθης προκαλεί μία φιλονικία
Eureithes causes another uproar

Νίκος Μανωλιώτης

91. 'Ο Πλούτων καλεί τόν Διόνυσο νά κρίνει τόν θεατρικό 'Αγώνα
Pluton prevailing on Dionysos to adjudicate the Contest

96. "Ένας Έλληνας δείχνει σ' ένα νέο ένα ναό
Greek shows a Youth a Temple

37/180

Πενθεσίλεια

98. Πενθεσίλεια
Penthesilea

123. Ἡ Αὐτοῦ Μακαριότηης Βενέδικτος Ι΄ Ἑλληνας Ὀρθόδοξος Πατρ. Ἱεροσολύμων
His Beatitutte Benedictos I Greek Orthodox Patriarch of Jerusalem

128. Μάχη Θεών και Γιγάντων
Battle of the Gods with the Giants

139. 'Ο Ναός του Ποσειδώνα στο Σούνιο
The Poseidon Temple in Cape Sounion

ΕΘΝΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΛΕΞ. ΣΟΥΤΤΖΟΥ